

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN
DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Deniz SARI

İzmir
2019

**TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN
DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

Deniz SARI

**İzmir
2019**

**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM
BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN
DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

Deniz SARI

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Nevin AKKAYA**

**İzmir
2019**

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ” adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

09/09/2019

Deniz SARI

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 10/09/2019

Tez Başlığı:

Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değerler Bakımından İncelenmesi

(An Analysis of Poems in Turkish Textbooks in Terms of Values)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin, 10/09/2019 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin **benzerlik oranı % 22** dir.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça hariç, ☐ Alıntılar dâhil, ☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ Kaynakça dâhil, ☒ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı ☒	
EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Deniz Sarı
Öğrenci No :2014950105
Anabilim Dalı :Türkçe Eğitimi
Programı :Türkçe Öğretmenliği
Statüsü : Yüksek Lisans ☐

Doktora ☐

ÖĞRENCİ

10/09/2019

Deniz SARI

DANIŞMAN

10/09/2019

Doç. Dr. Nevin Akkaya

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

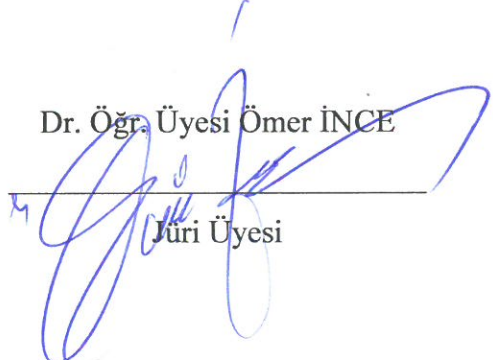
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

Deniz Sarı tarafından Doç. Dr. Nevin AKKAYA yönetiminde hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değerler Bakımından İncelenmesi (An Analysis of Poems in Turkish Textbooks in Terms of Values) başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından “Yüksek Lisans Tezi” olarak kabul edilmiştir.

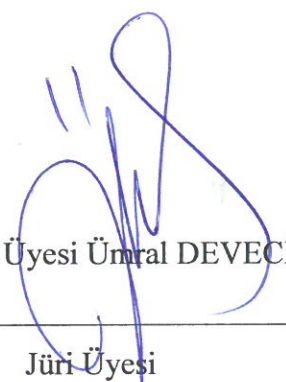
Doç. Dr. Nevin AKKAYA

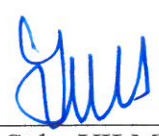

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ömer İNCE

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Ümral DEVECİ

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Süha YILMAZ
Enstitü Müdürü V.

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinde desteklerini esirgemeyen danışman hocam, Doç. Dr. Nevin AKKAYA ‘ya ve hayatta her zaman yanımda olan aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç ve Önem	1
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri.....	1
1.4. Sınırlılıklar (Opsiyonel).....	2
1.5. Varsayımlar (Opsiyonel).....	2
1.6. Tanımlar.....	2
BÖLÜM II	3
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. Edebi Tür Olarak “Şiir”	3
2.1.1. Şiir Türü ve Özellikleri.....	3
2.1.2. Çocuk Edebiyatında Şiir	8
2.1.3. Türkçe Öğretiminde Şiir	15
2.2. Değer Kavramı, Fonksiyonları ve Schwartz Değer Sınıflandırması.....	24
2.2.1. Değer Kavramı	24
2.2.2. Değerlerin Özellikleri ve Fonksiyonları	26
2.2.3. Shalom Schwartz Değer Sınıflandırması.....	28
BÖLÜM III	30
3. YÖNTEM	30
3.1. Araştırmanın Modeli.....	30
3.2. Evren ve Örneklem	30
3.3. Verileri Toplanması ve Analizi.....	31
3.4 Verilerin Analizi	31

BÖLÜM IV	32
4. BULGULAR ve YORUM	32
4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB Devlet Kitapları) Yer Alan Metinlere Yönelik Bulgular.....	32
4.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	32
4.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular	33
4.1.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular	34
4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB Devlet Kitapları) Yer Alan Metinlere Yönelik Bulgular.....	36
4.2.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	36
4.2.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular	37
4.2.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular	38
4.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB Devlet Kitapları) Yer Alan Metinlere Yönelik Bulgular.....	40
4.3.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	40
4.3.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular	41
4.3.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular	42
4.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB Devlet Kitapları) Yer Alan Metinlere Yönelik Bulgular.....	43
4.4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	43
4.4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular	44
4.4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular	45
BÖLÜM V	48
5 TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	48
KAYNAKLAR	52

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmada İncelenen Kitaplar	31
Tablo 2. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirler	32
Tablo 3. Beşinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Değerlere Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar	33
Tablo 4. Altıncı Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirler	36
Tablo 5. Altıncı Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Değerlere Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar	37
Tablo 6. Yedinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirler	40
Tablo 7. Yedinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Değerlere Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar	41
Tablo 8. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirler	43
Tablo 9. Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Değerlere Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar	44

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Şiirlerde Yer Alan Değerlerin Tiplere Göre Dağılımı (5. Sınıf).....	34
Şekil 2. Şiirlerde Yer Alan Değerlerin Tiplere Göre Dağılımı (6. Sınıf).....	38
Şekil 3. Şiirlerde Yer Alan Değerlerin Tiplere Göre Dağılımı (7. Sınıf).....	41
Şekil 4. Şiirlerde Yer Alan Değerlerin Tiplere Göre Dağılımı (8. Sınıf).....	45

ÖZET

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Toplumsal düzenin sürdürülebilmesi ve korunmasına yönelik değerlerin aktarılması ve yeniden üretilmesinde ders kitaplarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu görevin en önemli aktarma araçlarından biri ise şiirdir. Şiir Türkçe ders kitaplarında sıklıkla yer alan bir edebi türdür. Bu durumda şiirin hangi değerleri taşıdığı, çocukların gelişimi, zihin yapısı ve karakteri açısından oldukça önemlidir.

Bu araştırmanın amacı 2018-2019 yılı eğitim ve öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) ders kitabı olarak onayladığı ve dağıtımını yaptığı ortaokul (5.-6.-7.-8. Sınıf) Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin değer sınıflandırması açısından incelenmesidir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmada Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin değer açısından incelenmesi amacıyla dört kitap yirmi sekiz şiir incelenmiştir. İnceleme kriterleri olarak Schwartz'ın değer sınıflandırmaları temel alınmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarında bulunan şiirlerde sonucunda gelenek değerinin en çok, başarı ve uyma değerlerinin ise en az kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Ders Kitapları, Şiir, Schwartz

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF THE POEMS IN TURKISH TEXTBOOKS IN TERMS OF VALUES

Textbooks have an important role to play in the transfer and reproduction of values for the maintenance and preservation of social order. One of the most important means of transmission of this task is poetry. Poetry is a literary genre which is frequently included in Turkish textbooks. In this case, what values the poem carries is very important for the development of children, mind structure and character.

The aim of this study is to evaluate the value classification of the poems in Turkish textbooks (5th-6th-7th-8th grade) approved and approved by the Ministry of National Education as a textbook in the 2018-2019 academic year. Inspection.

In this study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. In order to examine the poems in Turkish textbooks in terms of value, four books X poems were examined. The study criteria are based on Schwartz's value classifications. Content analysis method was used in the analysis of the data. As a result of this research, it has been determined that the value of tradition and success values are the least used in the poems found in Turkish textbooks.

Keywords: Turkish Education, Textbooks, Poetry, Schwartz

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan şiirlerin hangi değerleri içerdiği sorusu, bu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç ve Önem

Bu araştırmanın amacı 2018-2019 yılı eğitim ve öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) ders kitabı olarak onayladığı ve dağıtımını yaptığı ortaokul (5.-6.-7.-8. Sınıf) Türkçe ders kitaplarında bulunan şiirlerin Schwartz değer sınıflandırması açısından incelenmesidir.

Toplumsal düzenin sürdürülebilmesi ve korunmasına yönelik değerlerin iletilmesi ve tekrardan üretilmesi konusunda ders kitaplarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Dünyanın farklı devletlerinde yapılmış olan araştırmalar, ders kitaplarının okullarda kullanılan başlıca malzemelerden biri olduğunu göstermiştir. Bu nedenle ders kitaplarının eğitim ve öğretimde önemli bir görev üstlendiğini söylemek mümkündür.

Değerler davranışa rehberlik eden, hangi davranışların iyi, doğru ya da saygıya değer olduğunu kapsayan ilke ve inançlar olması nedeniyle toplumlar tarafından benimsenir. Değerlerin sözlü ya da yazılı bir biçimde günümüze kadar ulaşabilmesinde kuşkusuz şairlerin ve şiirin önemli bir rolü vardır. Şiir mahiyeti ve muhtevâtı açısından okuyucunun imgelerine seslenir ve temalar ile kişide yer edinir. Ders kitaplarında yaygın olarak kendine yer bulan şiirlerin değerleri benimsemede büyük bir önemi bulunmaktadır. Şiirlerin taşıdığı değerler hem birey hem toplum açısından “iyi” olmak için önemlidir.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

2018-2019 eğitim öğretim ders yılında Milli Eğitim Bakanlığı 'nın (MEB) ders kitabı olarak onayladığı ve okullarda dağıtımını yaptığı ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerdeki değerler nelerdir?

1. Şiirlerde yer alan değerler nelerdir?
2. Şiirlerde yer alan değerlerin türlerine göre dağılımı nasıldır?
3. Şiirlerde yer alan değerlerin sunuluş biçimi nasıldır?

1.4. Sınırlılıklar (Opsiyonel)

Bu araştırma 2018-2019 eğitim öğretim ders yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na ders kitabı olarak onaylanan ve dağıtımı yapılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar (Opsiyonel)

Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin değerler içerdiği varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Şiir: Duygulardan, düşüncelerden, düşlerden, özlemlerden vb. süzölmüş yaşantı birikimleri olarak, ozanların, sözcüklerin sözlük anlamlarına kimi zaman değişik anlamlar da yükleyerek, dil içinde özel bir dil yaratarak oluşturdukları, imgelerden, simgelerden, söz sanatlarından, ritimden, uyumdan vb. yararlanarak ortaya koydukları, okurda estetik duygular uyandıran yazın ürünü olarak ifade edilir.

Değer: Değer; ferdin, belli bir topluluğun veya tüm insanlığın varlık, düzen ve devamını sağlamak ve korumak üzere üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edilen ortak düşünce, amaç, inanç ve tercihlerdir

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Edebi Tür Olarak “Şiir”

2.1.1. Şiir Türü ve Özellikleri

“Şiir” kelime olarak dilimize Arapçadan “ş, a, r” gelmekte olup hissetmek, sezgisel yolla öğrenmek, ayırdına, şuuruna varmak, sezmek anlamlarını taşımaktadır (Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, 2006).

Şiir, duyguların, izlenim ve fikirlerin mısralar şeklinde dile getirildiği edebi sanat türüdür. Şimdiye dek net ve tam bir tanımlamaya varılamayan söz sanatlarından biridir ve en genel haliyle şiir, düzyazı haricinde kalan bir ifade şekli olarak tanımlanabilir. Fakat şiiri nesirden farklı kılan tek özelliği mısralar şeklinde yazılıyor olması değildir. Öteki edebi türlerden ayıran özellikleri arasında, şiirde duygu, çağrışım ve duyuların, sezgi, düşünce ve imgelerin önemli bir yer tutması bulunmaktadır. Şiirde ifade etme hali daha kapalı, söyleyiş daha ritmik ve etkilidir, algılar daha ön planda, duygularsa daha güçlüdür.

Edebiyatın en eski türlerinden biri sayılan şiir, insanlığın tarihi süresince hayal, his ve düşünceleri etkili bir şekilde ifade etme konusunda bir araç olmuştur. Şiirin özel bir anlatım dilinin olması yazınsal türdeki en önemli özelliği sayılmaktadır. Şiir dili şeklinde isimlendirilen bu özel dilin, her daim kullanılan dilden çok farklı, oldukça anlam taşıyan ve katmanlı bir yapısı bulunmaktadır. Mecaz ve sembollerle bezenmiş bir ifade dili, uyumlu bir ses akışı ve her türlü hissi ifade edebilme şeklindeki özellikleri, şiiri öteki yazınsal edebî türlerden ayırmaktadır.

Şiir, bir lisanın ses, ritim ve mana öğelerini kendine özgü belirli düzen doğrultusunda yorumlayıp veya kullanıp bir durumu, hissi veya fikri basit bir ifadeden uzak bir biçimde anlatmaya yarar. Literatürde, edebiyat bilgileriyle birlikte şiiri ifade eden hem birbirini bütünleyen hem de birbirinden değişik tanımlar yer almaktadır. Yazınımızın başlıca şairleri tarafından yapılmış şiir ile alakalı ifadeler şu şekildedir:

Tevfik Fikret şiiri, içeriği yönünden soyut, meçhul bir şey olarak tanımlamıştır. Ona göre şairin, dil bilgisi kuralları yerine duyguya ve ruhuna bağlı olması gerekmektedir.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şiir tanımıysa her çeşit çıkar kaygısından ırak, amacını sadece kendisinde bulabilen bir mükemmeliyet şeklindedir.

Necip Fazıl Kısakürek' göre şiir, salt gerçeği arama uğraşdır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın tanımına göreyse şiir, kelimeler ile güzel şekiller kurabilme sanatıdır.

Sadık Kemal Yetkin ise yürüme ile dans arasındaki ayrımı nesir ile şiir arasındaki ayrıma benzetmiştir.

Şiirin daha pek çok tanımının yapılması mümkün olmakla beraber yukarıdaki ifadelerden hareket ile şiirin, duygu ve düşüncelerin sesler yardımı ile satırlara dökülen, etkili ifadeler olduğu neticesine ulaşabiliriz (Akyol, 2008: 127).

Başka türler ile benzer şekilde şiirde de kelimelerin büyük bir önemi bulunmaktadır. Gündelik yaşamda sıklıkla kullanmış olduğumuz kelimeler bile şairin anlatımı ile çok farklı ifadelerle dönüşebilmekte, yepyeni manalar kazanabilmektedir. Hadiseler, vaziyetler şairin kullandığı dilden, dünyasından bambaşka görünmekte ve şairce etkili bir biçimde anlatılmaktadır (Aktaş ve Gündüz, 2005: 215-217).

Şairler, şiirde kelimeleri gündelik ifadelerin dışında kendilerine has ifade şekilleri ile kullanmaktadır. Toklu (2003)'ya göre şiir, kendine has dili ve söylem kullanımı ile öteki yazınsal türlerden ayrılmakta, şiirde kullanılmakta olan ses tekrarları, kafiyele gibi faktörlerin şiirin beğenilen bir yazın türü olmasını sağlamaktadır. Şiirin temel ögesini teşkil eden şeyin, şairlerin his ve düşünce dünyalarındaki özüne mahsus hayal ve tasarımlar olduğunu ifade etmektedir. Şairlerin, bu hayal ve tasarımları kendine has bir lisana, yapıya ve şekle dönüştürmeyi başararak okuyuculara transfer ettiğini ve okuyucuya etki etmeyi, onu hislendirmeyi hedeflediğini söylemektedir. Şiir lisanının, kelimelerin genel olarak hakiki anlamı haricinde kullanılması, imgeleri ve söz sanatlarını barındırması gibi özellikleri ile gündelik dilden kendisini farklı kıldığını ve şiir dili için “dil içinde farklı bir dil” şeklinde ifade etmenin mümkün olacağını anlatır.

Şiir, biçim özellikleri yönünden nazım birimi, ölçü, uyak, redif ve ses yinelemeleri gibi öğelerin birleşmesi ile oluşmaktadır. Mecaz ve yazınsal sanatlar, imge ve semboller gibi

ögelere şiirin ifade tabakalarını tamamlamaktadır. Tüm bu biçim ve anlam ögeleri şiiri oluşturmakta ve şiir bu ögelerin bir bütünü olarak meydana gelmektedir.

Şiiri daha etkileyici kılabilmek adına söz sanatlarına başvurulmaktadır. Bunlar; ilköğretim ikinci aşama Türkçe ders kitaplarında sıkça yer alan benzetme, konuşurma, kişileştirme, abartma sanatları ve mecazlı söyleyiş sanatıdır. Bu sanatlar kısaca şu şekildedir:

Teşbih (Benzetme); anlamı daha güçlü kılabilmek adına, aralarında farklı açılardan benzerlik olan en az iki şeyden zayıf olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmek demektir. Teşhis (Kişileştirme), insana dair özellikleri başka varlıklara aktarma sanatıdır. İntak (konuşurma), insanoğlunun konuşma becerisinin başka şeylere aktarılması sanatıdır. Genelde teşhis sanatıyla beraber kullanılır. Mübalağa (Abartma), sözün etkisini artırabilmek amacı ile bir olayın, durumun ya da varlığın büyütülerek ya da küçültülerek gösterilmesi sanatıdır. Tariz (İğneleme), anlatılan sözün gerçek ya da mecaz anlamı haricinde tamamen aksini söyleme sanatıdır. Başka bir deyiş ile birisiyle alay etmek, onu küçük düşürmek ya da iğnelemek için lafın aksi söylenerek gayemizi belirtmektir. Mecaz ise bir kelimeyi gerçek anlamı haricinde benzetme amacı olmadan başka bir anlamda kullanma sanatıdır (Macit ve Soldan, 2005: 5172).

Şairlerin his, fikir, düş ve intibalarını okuyucu ile paylaşması konusunda, bu duyguları okuyucuya aktarması hususunda şiir mühim ve etkin bir araç görevi görmektedir. Bu vasıtanın etkileyciliğiyle şairle okuyucu arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Okuyucunun şiire alakasını artırmaktadır. Şiir bilhassa okuyanın ya da dinleyeninin hislerine hitap etmektedir. Şiirin duygulara seslenebilme gücüyle şiirde kullanılmış olan dille sağlanmaktadır (Aksan, 2006: 24).

Şairler intibalarını, his, fikir ve düşlerini şiire aktarır iken kısa söz ve cümleler ile çok fazla şeyi anlatabilmeyi amaçlamaktadır. Şiiri nesirden farklı kılan en büyük ayrımlardan birisi de bu anlatım biçimidir. Şiirde kullanılan her kelime, içerisinde yoğun manalar barındırmaktadır. Şiirde yer alan bu derin manalar insanların şiire duydukları alakayı artırmaktadır.

Şiir yazarken okuyan kişilerde yeni hisler doğurabilecek, fikirler meydana getirebilecek ögeleri barındırmak gerekmektedir. Benzetmeler, çağrışımlarda bulunmak, bir kelimeye başka, derin anlamlar yükleyebilmek okuyucunun şiire değişik yönlerden

bakmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu durum okuyucunun şiirden kendisine dair manalar çıkarabilmesini de sağlamaktadır (Aksan, 2006: 44).

Şiir, içerik ve şekil bakımından iki gruba ayrılmaktadır. İçerik özelliği açısından şiire bakıldığında zaman bir şiirin, her şeyi konu olarak alabileceği görülmektedir. Yani hayatta var olan her şeyin şiirde yer alabilmesinin yanında, gerçekleşmesi umut ve hayal edilen birçok şeyin de şiirin içeriğini oluşturabildiği görülmektedir. Şiirler, türlü acı, umut ve korkuları, hüznün ve neşeleri yani insani bütün hisleri öteki yazın türlerine göre çok daha etkileyici biçimde anlatmaktadır. Şiirde mizahtan, ciddi konulardan, tutup da sıradan duygulara kadar her türlü duygu ve düşünce işlenebilmektedir. Değişik kişilerce aynı tema işlense de her şiir kendine özgüdür ve emsalsizdir. Zira her şiir, yazarın kişinin kendi hisleri, hayat tecrübeleri ve bilgilerinden izler taşımaktadır. Bu yüzden şiirlerde yazarın kişiye özgü özellikleri, şairin perspektifini, sözcükleri ve sesi kullanma tarzını bariz bir şekilde görebilmek mümkündür.

Şairlerin sözcükleri ustaca kullanması okuyucuya zevk vermektedir. Şiir yalnızca kulaklara seslenmez; o, hayata ve hislere derin bir anlam kazandırmaktadır. Yaşamın değişik boyutlarını beslemektedir.

Şiirler tema ve yazılış gayesi yönünden beşe ayrılır. Bunlar; lirik, didaktik, pastoral, epik ve satirik şiir şeklinde adlandırılmaktadır. Fakat her şiir türü bir başkasından olan özellikleri içerebilmektedir. Mesela, epik şiirde pastoral öğeler, didaktik şiirde lirik öğeler yer alabilir.

“Lirik” kelimesi Yunanca “Lyrikos” kelimesinden gelmektedir. Coşkulu ve ilham dolu anlamını taşımaktadır. Halk edebiyatında Dadaloğlu, Karacaoğlu; divan edebiyatında Fuzuli, yeni edebiyatta Yahya Kemal Beyatlı, Ceyhan Atıf Kansu gibi şairlerimiz bu türde şiirlere başarılı örnekler sunmuşlardır (Kıbrıs vd., 2008: 334-335). Lirik şiirde, toplum ile ilgili sevinç ya da felaketlerde hissedilen coşku veya üzüntü gibi hislerle birlikte daha çok aşk, hasret, mutluluk, ayrılık, neşe ve ölüm acısı gibi kişisel hisler anlatılmaktadır. Özellikleri duygusal ve öznel olmasıdır. Bu şiir türünde şair, kişisel hislerini nasıl hissediyorsa o şekilde anlatmaktadır. Böyle şiirler okuyucunun ruh dünyasına hitap etmesi bakımından önemlidir. Bir şiirin, kendisinden izler taşıdığını fark eden okuyucunun şiire olan ilgisi artmakta ve kendisine karşı bakış açısı değişmektedir. Bu açıdan çocuklara derin ve anlamlı hisler kazandırabilmek onların kendi duygu dünyalarını keşfedebilmelerini sağlamak için onları, bu tür şiirler ile tanıştırmak eğitim için en doğru kararlardan biri olacaktır.

Bir başka türde Yunanca “Didaktikos” kelimesinden gelen, anlamıysa “öğretici” olan didaktik şiirdir. Bu şiir türünün öğretici tarafı ağır basmaktadır. Didaktik şiirlerin hedefi okuyucuları bilgilendirmek, onlara bir fikri aktarmak ve nasihat vermek, ahlaki dersler çıkartmaktır. Yusuf Has Hacıp’in “Kutadgu Bilig” ve Edip Ahmet’in “Atabetü’l Hakayık” adlı eserleri bu türün en iyi örnekleri arasında verilebilir. Bu tür şiirlerde hedef “öğretme” olduğundan estetik öge genel olarak bulunmamaktadır, hisleri aktarmak konusunda zayıf bir şiir türüdür.

Pastoral şiirler, kır hayatını ve bilhassa çobanların aşk ve yaşayışlarını, doğa güzelliklerini anlatan edebiyat türüdür. Bu tür şiirler, kır hayatını anlatarak okuyuculara tabiat sevgisini aşılayabilen şiir türleridir. Pastoral şiirin, her çeşit şatafat ve yapaylıktan, gösterişten ve söz oyunlarından ırak bir yapısı bulunmaktadır. Kır yaşamını, tabiat güzelliklerini ve bunlara karşı hissedilen sevgiyi, hasreti ifade eden pastoral şiir eserlerine Türk tarihinin neredeyse her döneminde rastlanmaktadır. Bu şiir türünün başlıca örnekleri arasında Kemalettin Kamu’nun “Bingöl çobanları” isimli şiiri gösterilebilir (Kıbrıs vd., 2008: 336).

Yunanca Episkos kelimesinden türemiş olan epik kelimesi destan anlamına gelmektedir. Bu şiir türünde savaş, mücadele, cesaret ve kahramanlık gibi temalar yer almaktadır. Milletlerin yaşamında derin izler bırakmış olan tarihi hadiseleri anlatan destanlar bu şiir türünden sayılmaktadır. Destansı bir anlatımı olan bu şiir türlerinde yurt ve millet sevgisi etkileyici bir dille okuyucuya sunulmaktadır. Türk edebiyatında epik şiir türüne örnek olarak kasideler, koçaklamalar, destanlar gösterilebilir. Her epik şiirde tarihi bir gerçeklik de bulunmaktadır. Epik şiirler bu gerçeklerden kaynaklanmaktadır. Bu şiirlerin birçoğunda, okuyanı coşkullandırdığından lirik özellikler de bulunmaktadır. Yahya Kemal Beyatlı’nın “Selimnâme”si bu türün bir örneği olarak verilebilir.

Satirik şiir ise bir kişiyle, kurum ya da olayla alakalı alaycı ifadeler ve iğneleyici sözler ile kaleme alınan, yergi gayesi taşıyan şiir türleridir. Bu şiir türleri eleştirci bir anlatıma sahiptir. Didaktik şiir ile benzer özellikler taşısa da bariz bir eleştiri içerdiğinden farklı bir sınıfta incelenmesi daha doğrudur. Divan edebiyatında bu tür şiirlere hiciv, Halk edebiyatındaysa taşlama denir (Kıbrıs vd., 2008: 339). Satirik şiir türlerinden çocuklara bir hadise veya duruma karşı eleştirel göz ile yaklaşabilmeyi öğretmek amaçlandığı zaman rahatlıkla faydalanılabilir.

2.1.2. Çocuk Edebiyatında Şiir

2.1.2.1. Çocuk Edebiyatında Şiirin Yeri

Şiir sanatı çocukların neşe, üzüntü, mutluluk, korku, kaygı gibi hislerini en iyi şekilde yansıtan ve onları eğitmek için faydalanılabilecek en iyi türlerden birisidir. Şiirler, çocukların his ve fikirleri yönünden gelişimi ve eğitimi sağlayan en önemli vasıtalarından biridir (Nas, 2004: 326).

Şiirlerin çocukların duygusal yönden dünyasının gelişmesi ve büyümesinde farklı bir yeri bulunmaktadır. Şiirler, çocukların dünyasına renk katan, düş dünyasını geliştiren unsurları barındırmaktadır. Çocuklar, hislerine hitap etmeyen şiirlerden hoşlanmazlar. Kendisinin ilgisini çekmeyen bir şiiri çocuğun okuması, anlaması üstüne de ezberlemesi olanaklı değildir. Çocuğun, şiiri sevmesi, okuması o çocuğun dilinin zenginleşeceğinin garantisidir. Çocuklar hayatın sırrını çözebilmek, kendilerini anlatabilmek bir de hayal dünyasını zenginleştirebilmek adına şiirlere gereksinim duymaktadırlar. Çocukların bu gereksinimi, onların ruhlarına seslenebilecek, hassasiyetlerini yansıtabilecek şiirler ile karşılanabilmektedir.

Çocuklar ilk olarak ninni, türkü, bilmece, tekerlemeler ile şiiri tanımaya başlamaktadır. Ufak yaşlardan beri bu türlere duymuş olduğu ilgi ve zevk büyüdükçe şiirleri sevmelerinde etkili olabilmektedir (Nas, 2004: 327). Çocukların şiirler ile ilişkileri ilk önce dinlemek ile başlamaktadır. Daha sonra zaman geçtikçe kendileri okuyup ezberleyip bu ilişkiyi devam ettirirler.

Çocukların dinlemiş oldukları kısa, uyumlu ve ritimli sözlere ilgi gösterdikleri için şiiri sevmeleri de kolaylaşmaktadır. Fakat çocukların sadece uyaklı ve belli bir ölçüsü bulunan şiirleri sevdiklerini söylemek doğru olmaz. Çocukların dünyasına duygusal yönden seslenen, serbest ölçüyle yazılan şiirler de içerikleri ve yansıttığı duygular ile çocukların dikkatini çekebilir (Geçgel, 2005).

Şiirler, çocukların dil becerisi kazanmalarında, kelimelerin efsunlu dünyasını ve dilin güzelliklerini kavrama konusunda oldukça etkilidir. Şiir sayesinde dilin gücünün farkına varabilen çocuklar, daha yaratıcı düşüncelere de sahip olabilmektedir.

Çocuk şiirlerinde bulunan esas özellikler, yetişkin insanlara göre yazılan şiirler ile aynıdır. Bu iki tür arasındaki en belirgin fark, çocuk şiirlerinde işlenen yaşam boyutunun çocuklara göre olması gerektiğidir. Çocuklara yönelik şiirlerde dilin şiirsel olması ve içeriğin direkt çocuklara hitap etmesi gerekmektedir (Kiefer, 2010).

Şirin'e göre şiirin kaynağı, çocukların dünyası, ruhu ve yüreklerinin hassasiyetidir. Şiirde bulunan estetiğin çocuk şiirlerinde de olması gerektiğini savunmuştur. Çocuklara ulaşmayı başaran şairler, çocuk ruhunu şiirlere yansıtmayı başarabilenlerdir. Çocukların şiirleri kavrayabilmesi, ilişki kurabilmesi ve hoşlanması çocukların dil ve algılama seviyesi ve gelişim süreciyle paralel bir yol izlemektedir. Çocukların sezgisel, zihinsel ve dil kabiliyetleri geliştiği, tecrübe kazandıkları süre boyunca şiir ile kurmuş olduğu ilişkinin içeriği de değişmektedir (Oğuzkan, 2001).

Ahmet Köksal'a göre şiir, düş ve masal âleminde gezinen çocukların anlayışını ve becerisini, yaratıcı düş dünyasını zenginleştiren, güzellik ile sanat ilgisini yükselten edebiyat türlerinden biridir. Şiirler, çocukları yepyeni ve daha güzel bir hayata ulaştıracak ufuklar açar. Şiirler insani hislerin gelişmesine yardımcı olmakta ve vatana, vatanın sanat değerlerine bir sevgi ve alaka uyandırmaktadır (Akt.: Uyguner, 1977: 104).

Çocuklara yönelik şiirler, bilhassa eğitim gayesi güden, belli başlı değerleri aşlamayı arzulayan öğeleri barındırmaktadır. Bunların haricinde çocuk şiirlerinde tabiata da sık sık değinildiği görülmektedir. Çocuğun yaşı itibarıyla bu öğeleri içeren şiirlerin onlar için daha eğitici olabileceği düşünülmektedir. Hem sözlü edebiyatımızda hem de şimdiki edebiyatta bu anlayışı ifade eden temaları barındıran şiirlere rastlanmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2005: 208-210).

Edebiyatımızda çocuklar için yazılan şiirler denildiği zaman iki tip şiir aklımıza gelmektedir. Birincisi kahramanı çocuklar olan, çocukları konu edinen şiir türleridir. Türk edebiyatında bunun pek çok örneği bulunmaktadır. İkincisiyse çocuğun hassasiyetlerini, hayallerini, duygularını ve düşüncelerini aktarmaya çalışan, yalnız çocuklara seslenen, çocuklara yönelik olan şiir türleridir (Yalçın ve Aytaş, 2005: 208-210).

2.1.2.2. Çocuk Şiiri

Çocuk şiiri kavramı, çocukların kendine özgü bir hayal dünyalarının, sezış ve duyuş şekillerinin var olduğunun onların erişkinlerden ayrı olduğunun kabul edilmesi ile meydana

gelmiştir. Çocuk şiirinin ne olduğu hakkında net olarak bir görüş kabul edilmiş sayılmaz. Bazıları çocuk için yazılmış olan şiirler, bazıları konusunu çocuk edinen şiirler, bazıları da çocuk dili ile yazılan şiirler olarak nitelendirmektedir. Genel olarak çocuk şiirini, yetişkin insanlara yönelik yazılan şiirlerden, çocuklara has seziş ve düşünüş şekillerinin farklılığı ile ayrılan, çocuklara dil bilinci kazandıracak, dilimizin güzellikleri ile karşılaştıracak, kelime dağarcığını geliştirecek şiir olarak tanımlamak mümkündür (Nas, 2004: 326, Yalçın ve Aytaş, 2005: 207).

Gıyasettin Aytaş (2001), “Çocuk ve Şiir” isimli yazısında “çocuk” teriminin niteliğinin bir ayrımının yapılmasını gerekli kıldığını ifade etmiştir. Çocuk şiirini bir mecburiyet şeklinde görmekte ve onun, çocuklara yönelik, usta kalemler tarafından yazılmasının gerekli olduğu bir çeşit olduğunu belirtmektedir.

“Prof. Leland Jacobs ise çocukların kendisine ait gereksinim ve alakalarının bulunduğunu vurgulayarak çocuklara yönelik şiirler sunmanın daha doğru olacağını savunmaktadır. Ayrıca yetişkin insanların hoşlandıkları şiirleri çocuklara okutmayı düşünenlerin, onları “yetişkin dalkavukluğu” yapmaya mecbur ettiğini söylemektedir. Buna karşılık olarak Mehmet Kaplan “Çocuklar İçin Şiir” isimli yazısında “çocuk şiiri” başlığını manasız bulmakta ve ‘çocuklara yönelik şiir yazmak yerine erişkinler için yazılan şiirleri onlara okutmanın daha doğru olacağını savunmuştur. Oğuz Kazım Atok da sanatın çocuklara indirgenmesinden, çocukların sanat seviyesini yükseltebilmek adına yetişkinlerin şiiri ile eğitim görmesi gerektiğini savunmaktadır (Akt: Yılar ve Turan, 2010: 189190).

Bu fikirler ışığında çocuk şiiri adına net bir ayrıma başvurma doğru olmayacağıyla birlikte, çocukların düş dünyasına, sezgisine, düşünme şekline, alakalarına, gelişim seviyesine uygun olan ve içerik yönünden de çocuklara güzel hisler katabilecek şiirlerin onlar için yazılabilecek faydalı şiirler olduğu düşünülmektedir.

2.1.2.3. Çocuk Edebiyatında Şiirin Tarihsel Gelişimi

İslamiyet’in kabul edilmesinden sonraki devirde çocuktan bahseden ilk şiir örneklerine, rastlanmaktadır. O döneme ait çocukların materyal şeklinde kullanıldığı ve çocuklara bazı davranış ve kuralları öğretebilme amacı ile yazılan şiirler bulunmaktadır. Divan edebiyatında çocuklar yeteri kadar ön planda tutulmamış ve yazılmış olan şiirlerde de çocuk şiirlerinde olması gereken özellikler ile karşılaşılmamıştır. Türk edebiyatında çocuk şiirlerine geçişin ilk örnekleri ise Tanzimat döneminde fabllardan oluşmaktadır. Hem konu

hem de kahramanları yönünden fabllar çocukların ilgi ile dinlemiş olduğu, okuduğu türlerden biridir. Çocukların düş âlemleri sonsuzdur bu yüzden yarattıkları dünyalarında her şey kişileşebilir ve konuşabilir. Eğlendirme gereksinimini karşılayabilen ve zevk vererek öğretebilen fabllar, Türk edebiyatına yazarların bu türleri Batı edebiyatından çevirmesi ve uyarlayabilmesi ile kazandırılmıştır. Çocuk şiirlerinin Türk edebiyatında gerçek manadaki kabul edilen temsilcisiyse Tevfik Fikret'tir.

Tevfik Fikret, edebiyatı çocuklara ulaşabilmenin, çocukların dünyalarına hitap edebilmenin bir yolu olarak kabul etmiştir. Çocuklar, kendilerini eğlendirmeyen şeylerden ve sert kurallardan hazzetmezler. Fakat çocuklar doğru ve yanlış ayırt edemeyebilirler. Bu sebeple çocuklara ulaşabilmenin en doğru yolu tespit edilmelidir. Tevfik Fikret şiiri, çocuklara güzel ve doğru davranışlar kazandırabilme adına bir vasıta şeklinde görmüştür. Bu amaç ile de Türk edebiyatının ilk çocuklara yönelik şiir kitabı örneklerinden olan “Şermin”i sunmuştur. Şairin bu kitabı yazmasındaki amaç, çocukları hem eğitmek hem de onlara eğlendirerek bir şeyler öğretmektir (Sever, 1996: 31-47).

Anaokullarının açılması ile çocuklara yönelik eğitsel bir görüş ile şiirlerin yazılmasının önemi artmıştır. Eğitimci olan Satı Bey'in çocuklar adına açmış olduğu yuvayla birlikte eğitimci bir şair olan Tevfik Fikret, şiirleri eğitim adına bir vasıta şeklinde kullanarak çocukların eğitim ve öğretimine katkıda bulunabilecek şiirleri kaleme almıştır. Tevfik Fikret ile birlikte, dönemin başka yazarlarından biri olan Ziya Gökalp, İbrahim Alaattin Gövsa gibi maharetli kalemler de çocuklara ve onların eğitimin için yapıtlar sunmuşlardır (Sever, 1996: 31-47). Milli edebiyat döneminde Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü gibi şairlerimiz çocuklar ile ilgili eserler sunmuşlardır.

2.1.2.4. Çocuk Şiirinde Bulunması Gereken Özellikler

Çocukların sezişleri ve düşünüş biçimleri yetişkin insanlardan farklıdır. Onlar, kendi yaratıcı özlerine hitap eden, düş kurma güçlerini harekete geçiren şiirleri daha iyi anlamakta ve de sevmektedirler. Böyle bakıldığı zaman çocuklara yönelik yazılan şiirlerde yer alması gereken bazı özellikler bulunmaktadır.

Şiirler, duyguların fark edilmesine öğretilmesine yardımcı olan önemli edebi türlerdendir. Çocuğun hayatta rastlayabileceği üzüntü, kaygı, öfke, neşe ya da neşeye benzer hisleri şiirde tatması önemli bir konudur. Çeşitli duygulara şiirler aracılığıyla ulaşan çocuğun, hayatta karşılaşacağı hislere daha tanıdık olması şiirler sayesinde.

Çocuk edebiyatının en incelikli türü çocuk şiiridir. Çocuğun ruhu, çocuk dünyası, çocuk yüreğinin hassasiyeti çocuk şiirinin kaynağını oluşturmaktadır. Çocuk şiirleri, çocukluk dönemlerine göre değişik ifadelerle bürünmektedir. Oyun dönemindeki çocuklar, şiirlerden oyun tadı almayı istemektedir. Oyun zamanındaki çocuk, şiirleri oyun, masal zamanındaki çocuksa masal olarak algılamaktadır. Oyun dönemindeki çocuklara hitap eden şiirler adeta sözcük ve ses oyunudur (Şirin, 2000, s.104). Bu sebeple; çocuklara yönelik yazılmış şiirler, onların düş dünyasına seslenebilmelidir. Şiirin biçiminden çok temasının çocuğa uygun olması gerekmektedir. Düş dünyasında yaşayan çocuğa ulaşabilmek ve ona uygun yalınlığı yakalayabilmek önemlidir.

Çocuklar ruhlarına hoş gelen şiirleri beğendikleri gibi duyduklarında heyecanlandıkları, sözleri diline dolanan şiirleri de sevmektedirler. Böyle bakıldığı zaman çocuklara şiir okumanın hazzını verebilmek adına şiirin ona özgü uyum özelliklerinden yararlanmak gerekmektedir. Kafiye, redif, ölçü gibi uyum öğeleri şiirlerin onların belleğinde kalmasını ve hafızalarında yer edinmesini sağlamaktadır. Çocuklara yönelik yazılacak şiirlerde bu öğelere yer vermek gerekmektedir.

Çocuklar için yazılan şiirlerin, onların idrak edebileceği şekilde olması gerekmektedir. Çocuklar anlayamadıkları şiirleri okumayı istemez. Duyguların ve düşüncelerin bütünlük halinde ve çocuğun anlayabileceği şekilde olması gerekir. Onlara yönelik yazılan şiirler yaşlarına, düzeylerine, kelime dağarcıklarına uygun bir biçimde ele alınmalıdır. Yalın, duru, anlaşılabilir bir söyleyişin olması gerekmektedir. Çocuğun okuyacağı şiirde dilinin güzelliklerini görebilmesi gerekir.

Çocuklara ana dil sevgisi kazandırmak, yaratıcılarını ve sözlü ifade gücünü geliştirmek ve ulusal değerleri aşılama için çocukları mutlaka şiirler ile tanıştırmak gerekir. Dünya edebiyatında, çocuk şiirleri arasında didaktik ve pastoral şiir türleri hâkimdir. Türk edebiyatındaysa didaktik şiir türleri ağırlıklıdır. Bunun nedeni olarak da şiirler aracılığıyla toplumu eğitime gereksinimi görülmektedir. Ancak çocukların zihinsel olarak zenginleşebilmesi için eğitim ve öğretimde duygusal taraf ikinci plana atılmamalı, pastoral ve lirik şiir türlerine de gereken önem gösterilmelidir (Aytaş, 2002).

Çocuklar, kendilerine bilgilerin direkt verildiği şiirleri okumaktan hoşlanmazlar. Lakin şunu da dikkate almak gerekir; çocuklar okuyacakları şiirlerden birtakım şeyler öğrenmelidirler. Şiirlerde verilmesi arzu edilen mesajlar bulunmaktadır. Bu mesajların direkt

verilmesindense şiirlerin içine serpiştirilmesi şiirleri çocuklar için daha cazibeli kılmaktadır. Böylece çocuklar şiirlerden daha fazla zevk almaktadır.

Çocuğa sevgi şefkat ve arkadaş ilişkisi şiirler yolu ile kazandırılabilir. Çocuk, kompleks bilgileri güçlük çekmeden kendi bilişsel ve duyuşsal niteliklerine uygun bir şekilde şiirler yolu ile öğrenebilmektedir. Çocukların kazanması gereken konular, şiirler aracılığıyla öğretilir. Böylelikle; ezbere dayanan öğretim yerine, kalıcı öğrenme sağlanmış olacaktır.

Çocukların şiirleri anlayabilmelerini kolay kılan öğelerden birisi de şiirlerin imla ve noktalama kurallarına uymasındır. Bu kurallar, çocukların şiirleri daha kolay algılamalarını ve metinlerde sıkça rastladıkları bu kuralları tanımalarını sağlamaktadır.

Çocuklara yönelik yazılacak şiirlerde konu sınırlaması getirmeye gerek bulunmaz. Hayatımızda yer alan ve çocuğun karşılaşabileceği bütün durumlar şiirin konusunu oluşturabilmektedir. Buradaki üzerinde durulması gereken nokta, şiirlerin çocukların yaşına, alaka, gereksinim ve gelişim özelliklerine uygun bir şekilde yazılması gerektiğidir.

Çocuk, edebiyatın bir türü olan şiirler yardımı ile etrafındaki olaylar ve kişiler ile özdeşim kurmaktadır. Başkaları ile aynı hisleri yaşadığını fark eder ve duygularını paylaşarak yalnızlık duygusundan kurtulmaktadır. Bencilikten kurtularak onun dünyayı başka insanlar açısından da görmesi sağlanabilmektedir. Şiirleri dinleyerek ve okuyarak hislerin doğallığını keşfetmektedir. Yaşadığı ve yaşayabileceği duygusal olaylarda nasıl davranması gerektiğine edebiyat ürünleriyle hazırlık yapmaktadır. Anlatımı güç ve çocuk için soyut olan hisler, çocuk edebiyatı ve şiir ile somut ve anlaşılır duruma getirilmektedir. Kendi toplumsal değerlerini ve kültür yapısını öğrenir (Tür ve Turla, 1999, s.9). Çocuklara verilen soyut unsurlar, şiirler sayesinde somutlaştırılmaktadır.

Çocuklar okumuş oldukları şiirlerde dilimizin zenginliklerini bulabilmelidirler. Kelimelerin anlam özellikleri şiirler yoluyla çocuklara aktarılabilir. Kelimelerin gerçek, yan ve mecaz anlamları şiirler sayesinde verilebilir.

Bütün bu özellikler göz önünde bulundurulduğu zaman çocuklara yönelik yazılacak şiirlerin çocukların dünyasını yansıtmaları, gereksinimlerini hem ruhsal hem de düşünsel olarak karşılamaları, yani onun dünyasına seslenmesi gerektiği neticesine ulaşılabilir.

2.1.2.5. Şiirin Dil Becerilerinin Gelişimine Etkisi

Çocukların, karakterinin, duygu ve hayal âleminin gelişebilmesi, kelime ve kavram hazinesinin gelişebilmesi, diğer çocukların, ulusların hayat tarzlarını öğrenebilmesi, mizah ve eğlence gereksinimini giderebilmesi ve kendini anlatabilmesi için edebî eserlere gereksinim duymaktadır. Çocuklar bu gereksinimini kendisi için yazılan yazınsal ve estetik yanı bulunan yapıtlar yolu ile karşılamaktadır. Çocukların zihin eğitiminde, kendilerine olan güvenin ve ulusal, insani, etik hislerinin geliştirilmesinde şiir okutmanın ve ezberletmenin tesiri oldukça büyüktür (Türk Dünyası Edebiyat Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, 2003: 50-63). Aynı zamanda şiirlerin bu yanı, çocukların sosyal açıdan gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Kendilerine inanan, özgüvenini kazanan çocuklar, kalabalık karşısında da bu şiirleri okumaktan hoşlanmakta ve çocuklarda insanları şiir ile haliyle de dil ile etkileme arzusu oluşmaktadır.

Şiirlerdeki uyum öğeleri çocukların dikkat ve ilgisini çekmektedir. Ses ahenklerini fark eden çocuklar, bu şiirleri dinleyip söylemeye çalışmaktan hoşnut olurlar. Dili bu şekilde kullanmaktan da zevk almaktadırlar. Çocuklar yeni yeni konuşmaya başladığı zamanlarda bu şekilde iken çocukluk döneminin ilerleyen zamanlarında şiirlerde anlatılan şeyleri idrak etmeye başladıkları zamanda onlara haz veren şey yalnızca ses ahenkleri değil; şiirlerde kendilerinden bir şeyler keşfetmeye başlamaları da olacaktır. Böylece dili anlamaktan, değişik anlamlar bulmaktan da de haz duymaya başlayacaktır.

Şiir ile ilk olarak ninniler aracılığıyla tanışıp ruhu okşanan, tekerlemelerde bulunan tezatlıklar ve ses ahenkleri aracılığıyla dili daha etkili bir şekilde kullanan çocukların, kelime hazinesinin gelişmesi konusunda da şiirlerin tesiri oldukça büyüktür. İnsanoğlu kelimeler ile düşünmektedir. Dolayısı ile kelime dağarcığının gelişmesi düşünme becerisini de etkilemektedir. Kendisini anlatma arzusu ortaya çıkan çocuk, duygularını ve fikirlerini kelimeler ile ifade etmek mecburiyetindedir. Dili kullandığı sürece de dil yetenekleri de gelişmektedir.

Edebiyat eğitimi dili estetik ve etkili kullanabilmeyi sağlamaktadır. Çocuk eğitiminde de şiirlere gereken önem verilmelidir. Bunun için bilhassa dil bilinci ile kaleme alınan estetik özelliği bulunan şiirler tercih edilmelidir. Bu şekilde bir eğitim ile öğrenciler, belli bir zamandan sonra şiir okuyabilme yeteneğine kavuşabilirler (Açık, 2006). Aynı zamanda çocuk hayatta var olan pek çok hissi şiirlerde bulabilmektedir. Çocuklar maddi ve manevi değerleri de yine şiir aracılığıyla öğrenebilmektedir.

2.1.3. Türkçe Öğretiminde Şiir

2.1.3.1. Türkçe Öğretiminin Amaçları

Devletlerin, eğitim alanındaki genel hedeflerini saptamalarında ülke siyasetleri etkili olmaktadır. Eğitim ile bilgi, değer ve kültür transferi sağlanmaktadır. Bu aktarımlarsa büyük ölçüde ülkelerin tesiri altında gerçekleşmektedir.

İnal (2004) ülke ve eğitim bağlantısı üzerine şunları söylemektedir: “Devletin eğitim ile varmaya çalıştığı bazı ideal ve hedefleri vardır. Eğitim bazı toplumsal kurumlar tarafından bazı hedeflere varmada bir vasıta olarak kullanılabilmekte ve buna göre bir içerik kazanabilmektedir. Eğitimin vazifelerinden ya da gerçekleştirmiş olduğu fonksiyonlardan biri de talebeyi toplumsallaştırmaktır. Toplumun kültürel değerlerini ve davranış kalıplarını öğrencilerine transfer etmesi eğitimin vazifeleri arasından yer almaktadır.”

Hangi değer ne derece üzerinde durulacağı hususunda fikir bütünlüğü sağlamak güçtür. Bu değerlerin belirlenmesi resmi bir ülkenin denetimi altında bulunmaktadır. Bunlar bilhassa pedagojik eğitim programlarında bulunmaktadır (Makaryk, 1993: 514-516).

Ülkelerin eğitim sistemine karışması öğretim programının, ders kitaplarının, eğitim metotlarının ve aktivitelerin düzenlenmesi yolu ile olmaktadır. Ülkenin aile, kültür, inanç ve toplumsal hayat ile alakalı fikirleri müfredat yolu ile eğitimin içine girmektedir. Ülkeler de toplumun, ulusun geçmişini, anane ve göreneklerini, hayat tarzını dikkate alarak talebelere transfer edilmesi gereken değerleri belirlerler. Bu değerlerin saptanmasında toplumsal onay seviyesi önemli bir yeri teşkil etmektedir. Senelerdir devam eden kültüre, anane ve göreneklere göre toplumun onay verebileceği değerler tespit edilmektedir.

Hem toplumsal düzenin devam ettirilmesinin gerekli kıldığı değerlerin topluma transfer edilmesi hem de ekonomik alanda gereksinim duyulan insan gücünün oluşturulması eğitim aracılığı ile olmaktadır.

Doğru ve iyi bir şekilde hazırlanan eğitim ve öğretim programlarının önemini Özbay (2010) ise şu şekilde ifade etmiştir: “İnsanları ve ulusları yönlendirme, geliştirme, değiştirme eğitim aracılığıyla mümkündür. İnsanoğlunun tüm faaliyetlerinin altında bilgi yatmaktadır. İnsan yaşama dair ne kadar doğru bilgiye ulaşır ise onu yaşamak adına daha uygun koşullara ulaşabilir ve bu sayede belli bir kişilik ve zihniyet kazanabilir. Bu eğitimi

verebilmek adına doğru ve iyi bir şekilde hazırlanmış programlara gereksinim duyulmaktadır. Cumhuriyetin ilanının akabinde her alanda olduğu gibi, anadili öğretiminde de ciddi çalışmalara başlanmıştır. Milli birlik ve beraberliğin bu sayede sağlanabileceği, Türk kültürünü gelecek kuşaklara aktarmanın iyi bir anadili eğitimiyle mümkün olabileceği kabul edilmiştir. Bunun en büyük delili devamlı değişen eğitim ve öğretim programlarıdır.”

Eğitim ve öğretim çalışmaları vasıtasıyla program ile varılması amaçlanan hedefler okullara ve sınıflara taşınmaktadır. Devletlerin eğitim sistemlerini programlar yansıtmaktadır ve dönemin ihtiyaçlarını karşılayabilecek değişiklikleri içermektedir. Şimdiki zamanda koşullar hızlı bir şekilde değişim göstermektedir. Eğitim, sabit bir yapıda değildir, hareketli bir yapısı vardır. Bu sebeple de zamanın koşullarına uygun bir şekilde geliştirilmeli ve değiştirilmelidir. Bu değişim ve gelişmeler de sınıflara programlar aracılığı ile ulaşmaktadır. Bu sebeple programların tertipli bir biçimde ele alınıp geliştirilip ve değiştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de eğitimin hedefleri belirlenir iken toplumumuzun, ülkemizin tarihi, yaşanmışlıkları, anane ve görenekleri, hayata bakışı, yaşama şekli, dini ve değerleri ülke tarafından göz önünde bulundurulmaktadır. Böylece maddi ve manevi kültürümüze uyan eğitim programları tespit edilmektedir.

Türk eğitiminin genel amaçları arasında, ülkedeki her bireyini ülkesine, milletine, ailesine değer veren, ulusun insani, manevi, etik ve kültürel değerlerine saygı gösteren, ülkeye karşı olan vazife ve mesuliyetlerinin farkında olan vatandaşlar olarak yetiştirip eğitmek bulunur. Ülkenin refahı ve mutluluğu için insan haklarına saygılı, sağlıklı ve dengeli bir karaktere sahip, bilimsel düşünebilen, geniş bir dünya görüşü taşıyan, yaratıcı ve gelişmiş bireyler yetiştirmek gerekmektedir.

Böylelikle, bir taraftan Türk milletinin ve toplumunun refahı ve mutluluğu artmış olacak bir taraftan da birlik ve beraberlik içerisinde ekonomiye, sosyal ve kültürel kalkınmaya katkı sağlanmış olacaktır. Nihayetinde Türk milletin modern medeniyetin olumlu, yaratıcı, elit bir ortağı olacaktır.

Bu genel hedefler doğrultusunda eğitim süresince talebelere kazandırılması arzu edilen değerler bulunmaktadır. Eğitim aracılığıyla vatan ve bayrak sevgisi, dil bilinci, millî marşımız, yakın zamanda yaşadığımız mücadeleler, tarihî kişiliklerimiz aktarılacak istenir.

Eğitim sisteminde bu değerlerin ne düzeyde yer verileceğineyse Talim Terbiye Kurulu karar vermektedir.

Coşkun (2011) öğrencilerimize mesuliyet sahibi olma, yurtseverlik, çevremize göstermiş olduğumuz hassasiyet gibi değerlerin kazandırılmasının gerekli olduğunu söylemektedir. Türkçe dersinin en önemli özellikleri arasında bütün maddi, manevi, ulusal ve kültürel değerlerin talebelere aktarabilmesi bulunmaktadır. Türkçe derslerinde kullanılmakta olan metinler, değerlerimizin talebelere aktarımını gerçekleştiren en tesirli vasıtalarlardır. Bu değerler iletimi ders kitaplarında bulunan metinler ile gerçekleştirilirken okuma, konuşma, dinleme ve yazma yetenekleri kullanılmaktadır. Bu sebeple eserlerin daha doğru bir şekilde anlaşılabilmesi ve talebelerin derse etkin olarak katılımlarına katkıda bulunacak etkinliklerin değerlerimizi kazandırılabilir özellikte olması gerekmektedir.

Türkçe eğitiminin hedefleri şu şekildedir:

- Lisanımızın, ulusal birlik ve beraberliğimizin esas öğelerinden biri olduğunu kabul etmek,

Türkçe eğitiminin önem arz eden gayelerinden biri talebelere dil bilinci kazandırmaya çalışmaktır. Türkçe eğitiminin ana vasıtası olan eserlerin bu gayeyi gerçekleştirecek özellikleri taşıması gerekir. Öğrencilere dil bilincini aşılama konusunda, dilimize özgü güzellikleri ve incelikleri içeren şiirlerden faydalanılabilir.

- His, fikir ve düşlerini sözlü ve yazılı bir biçimde etkileyici ve anlaşılabilir şekilde aktarabilmek,

Şiirler his, fikir, düşlerin en tesirli biçimde ifade edilebileceği yazınsal türlerden biridir. Eğitim kitaplarında şiirlerin bulunması çocukların seziş ve düşünüş şekline seslenilmesi yönünden önem taşımaktadır. Bu sayede çocuklar kendilerini daha kolay bir şekilde anlatabilme alışkanlığını edinebilmektedir.

- Dilimizi, yazma ve konuşma ilkelerine uygun bir şekilde doğru, bilinçli ve dikkatli kullanmak,

Şiirleri temasına, muhtevasına göre belli bir ses tonu, vurgu ve uyum ile okumak gerekmektedir. Öğrencilere Türkçeyi doğru ve güzel bir şekilde kullanabilmeyi öğretebilmek için şiir okuma faaliyetlerinden yararlanmak önem taşımaktadır.

Yazarlar, şiirlerinde imla ve noktalama kurallarına uymayabilir. Şiirlerde bu durumların gerçekleşmesi muhtemeldir. Fakat Türkçe kitaplarında yer alan eserlerde, talebelerin bu imla ve noktalama kurallarını eserlerden öğrenmeleri amacı ile şiirler bu kurallara uygun bir şekilde yazılmaktadır.

- Algılama, sorgulama, bağ kurma, eleştirme, değerlendirme, tahminde bulunma, yorumlama ve inceleme yapma kabiliyetlerini geliştirmek,

Şiirler kısa ve az sayıda sözler ile kaleme alınmalarına karşın birçok şey anlatılmaktadır. Şiirlerde yer alan kelimeler derin manalar içermektedir. Talebelerin bu yoğun manaya varması şiirleri idrak etmesi, yorumlaması, değerlendirmesi ile mümkün olmaktadır. Şiirin kendine özgü biçimsel özelliklerineyse şiirin incelenmesi ile ulaşılmaktadır. Bu yönlerden bakıldığı zaman algılama, yorumlama ve değerlendirebilme gibi yeteneklerin kazandırılması hususunda şiirlerden faydalanılabileceği görülmektedir.

- Düzeyine uygun şiirleri okuma; ilim, sanat ve kültür aktivitelerini tercih etme, izleme, zevki ve alışkanlığı kazanmak,

Şiir, öteki türlere oranla daha kısa olması yönünden de çocukların alakasını cezbeden, can sıkıntısı yaşamadan okuyabildikleri bir tür niteliğindedir. Çocukların ilgi alanlarına seslenen, düzeylerine uygun, idrak edebilecekleri şiirlerin onlarda okuma alışkanlığının gelişmesinde etkin bir rolü bulunmaktadır.

- Okuduğundan, dinleyip ve izlediğinden hareket ile sözcük dağarcığını genişleterek dil bilinci ve beğenisine varmaları; his, fikir ve düş âlemlerini geliştirmek,

Öğrencilerin ilgi alanlarına ve düzeylerine uygun şiirler, çocukların düş dünyalarının gelişmesinde, kelime dağarcıklarının gelişmesinde oldukça etkilidirler.

- Yaratıcı, olumlu, rasyonalist ve doğru düşünme yöntemlerini öğrenmek ve bunların birer alışkanlık hâlini alması,

Araştırma yapan, analiz eden, eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan, değişik görüşler sunabilen kuşaklar yetiştirebilmek Türkçe eğitiminin en önemli hedeflerinden birisidir. Değer aktarımı konusunda hislere dayalı bir edebi tür olan şiirlerden faydalanılabilir.

Türkçe eğitiminin değerler ile alakalı gayeleri ise şu şekildedir:

- Türk sanat ve kültürüne dair yapıtlar aracılığıyla ulusal değerleri tanımak,
- İnsan haklarına saygılı, hoşgörü sahibi, vatan ve evrensel problemlere karşı hassas olmak ve çareler bulmak,
- Ulusal, manevî ve etik değerlere önem göstermeleri ve bu değerler ile alakalı duygularını ve düşüncelerini güçlendirmeleri.

Türkçe öğretimin gayelerinde de Türk Milli Eğitiminin genel gayelerinde olduğu gibi değerler konusuna özellikle dikkat çekilmektedir. Değer öğretimin konusunda Türkçe dersinin ulusal değerlerimizin aktarılması konusunda olduğu gibi estetik biçimin kazandırılması konusunda da talebelerin hislerine, fikirlerine seslenmesi açısından büyük bir etkisi vardır. Estetik değer denildiği zaman genellikle sanat eserindeki güzelliği anlaşılmaktadır. Sanat eserleri, yapılarında barındırmış oldukları bazı özellikler veya bu özellikler nedeniyle içimizde uyandırmış oldukları hisler aracılığıyla insanlar bu eserlerin çekiciliğine kapılmaktadır. Estetik ile ilgili güzel değeri bedenî bir menfaate değil, hoşlanmaya ve tinsel diye ifade edilebilecek bir estetik zevke dayanmaktadır. Sanatsal bir eser, mesela bir resim, öykü, roman veya şiir hoşlanma ya da estetik zevk veriyor ise ona “güzel” değeri yüklenmektedir (Durmaz, 2005: 452).

Kültür ile lisan arasında etkili bir bağ bulunmaktadır. Özbay (2010) kültürleme sürecini aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

“İnsanlar arasındaki ortak his ve düşünce akımı dil ile kurulabilmekte; dolayısı ile milli birlik de dille sağlanabilmektedir. Dil ayrıca bir kültür aktarıcısı ve taşıyıcısı görevindedir. Zira bir milletin kültür hazinesini teşkil eden tarihi, sanatı, coğrafyası, edebiyatı, dini, müziği, ilmi ve tekniği, dünyaya bakış açısı ve millet olmayı gerçekleştirebilen her çeşit ortak değerleri tarihin süzgecinden aka aka dünden bugüne ve bugünden yarına yalnızca dil ile iletilebilmektedir. Kültürü oluşturan milli, etik ve insani değerler dil ve edebiyat aracılığıyla tanıtılmakta, benimsetilmekte ve böylelikle millet yaşamının devamı sağlanmaktadır. Genelde eğitim bilhassa da Türkçe öğretimi bir kültürleme sürecidir. Dolayısı ile kültürleme tamamıyla dile dayanmaktadır.”

Kültür, dil aracılığıyla anlatıma bürünür ve anlam kazanır. Bu hususta kültür ve dili birbirinden farklı algılamak pek muhtemel sayılmaz (Kaplan, 2002: 151-154).

Türkçe eğitiminde değerleri gelecekteki kuşaklara aktarıma konusunda yazınsal eserlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Dil bilincinin, dört ana dil yeteneği olan okuma, konuşma, yazma ve dinleme kabiliyetlerinin kazandırılabilmesi yönünden bakıldığında zaman Türkçenin vasıtasının bu eserler olduğu görülmektedir. Bu sebeple Türkçe kitaplarında bulunan metinlerin, dersin hedeflerine ulaşması konusunda çok önemli bir yeri vardır. Çocuğun ruhsal gereksinimi olan düş kurma, güzel zaman geçirme konusunda bu eserlerin önemi yadsınmaz. Bu eserlerin hangi türlerinin yer alması gerektiği sınıf esasına göre tespit edilmiştir. 6. 7. ve 8. sınıflarda kesinlikle olması gereken metinler aşağıdaki gibi tayin edilmiştir:

- 6. sınıflar için; şiir, öykü, masal, anı, deneme, mektup, tiyatro,
- 7. sınıflar için; şiir, öykü, anı, sohbet, deneme, gezi yazısı, biyografi, tiyatro,
- 8. sınıflar için; şiir, öykü, anı, roman, makale, sohbet (söyleşi), eleştiri, destandır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi türlerde olacağı önemli olmaksızın eserlerde olması gereken ortak nitelikler şu şekildedir:

- Eserler, Türk eğitiminin genel hedeflerine ve esas prensiplerine mutabık olmalı,
- Eserlerde ulusal, kültürel ve etik değerlere, ulusumuzun bütünlüğüne karşıt öğeler bulunmamalı,
- Eserlerde ayrımcılığa neden olacak bölücü ve yıkıcı anlamlar barındıran anlatımlar bulunmamalı,
- Eserlerde talebelerin zihinsel, psikolojik gelişimlerini negatif açıdan tesir edebilecek cinsellik, kötümserlik, şiddet vb. unsurlar bulunmamalı,
- Eserlerde insan hak ve hürriyetlerine, demokratik değerlere karşıt unsurlar bulunmamalı,
- Eserler, dersin amaçlarıyla kazanımlarını gerçekleştirebilecek özellikte olmalı,
- Eserler, talebelerin ilgilendiği konulara ve seviyelerine mutabık olmalı,
- Eserler, incelenebilecek uzunlukta, süreye uygun olmalı,
- Eserler, Türkçenin anlatım güzelliklerini ve zenginliklerini yansıtan eserler arasından tercihi yapılmalıdır,

- Eserler; dil, ifade ve muhteva yönünden o türün güzel örnekleri arasından tercih edilmeli,
- Şiir türündeki eserler talebe düzeyine uygun, şiirin niteliklerini yansıtabilen, kelime dağarcığını zenginleştirebilen, güzel örnekler arasından tercih edilmeli,
- Eserlerde bütünlük ve tutarlılık olmalı,
- Yabancı eserlerin tercümelerinde, Türkçenin doğru ve etkileyici bir şekilde kullanılmasına dikkat edilmeli,
- Eserler, öğrencilere eleştirel bir perspektif kazandırabilecek nitelikler taşımalı,
- Eserler, öğrencilerin bireysel gelişimine katkı sağlayacak özellikte olmalı,
- Eserler, öğrencinin his ve düşünce dünyasını zenginleştirmek hedefine bağlı olarak değişik şair ve yazarlardan seçilmeli,
- Eserler, şair ve yazarların sadece edebî taraflarına dikkat çekmeli,
- Eserler, öğrencilere okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırabilecek özellikte olmalı,
- Sene boyunca ele alınacak okuma metnlerinin yarısı bütün şeklinde incelenmelidir. Şiirlerin bütün şeklinde incelenmesi temeldir.
- Sene içinde incelenecek eserlerin 1/3'ünde eserin özünü ve ifade bütünlüğünü bozmayacak şekilde kısaltmalar ya da düzenlemeler yapılabilir.
- Her eser, öğrencilerin kelime dağarcığını genişletecek söz ve söz öbeklerine yer vermelidir.
- Sene boyunca içerisinde bir yazar veya şairden ikiden fazla eser incelenmemeli,
- Ders kitabında yer alan metinlere, muhtevaya uygun değişik görsel materyaller ile birlikte özdeyiş, atasözü ya da sloganlar ile katkıda bulunulabilir.
- Ders kitaplarında temalara katkıda bulunabilecek serbest okuma metinleri yararlanabilir.
- Tiyatro metninden, romandan, otobiyografik ve biyografik yapıtlardan alınan kısım kendi içerisinde bütünlük taşımalıdır.

Metinlerde olması gereken niteliklere bakıldığı zaman Türk eğitiminin genel hedeflerinin; ulusal, etik değerlerin; dil bilinci ve okuma alışkanlığı kazanmanın, talebelerin gelişim seviyelerinin üzerinde bilhassa durulduğu görülür. Amaçlanan hedeflere varmada Türkçe dersinin başlıca vasıtası metinler olduğu için ders kitaplarında bulunan eserlerin itina ile seçilmesi önemlidir.

2.1.3.2. Duyguya Dayalı Türlerin Öğretimi Açısından Şiir

Şiirler, çocukların dil kabiliyetlerini geliştirmesinde, kelimelerin gücünü ve çeşitli kullanımlarını kavraması hususunda önemli bir vasıta olarak kullanılabilir. Şiirlerde kelimeler farklı bir şekilde bir araya getirilmektedir. Bu yolla geniş ve zengin bir dünya teşkil edilebilir. Çocukların dilin bu yönü sayesinde yaratıcı fikirleri de geliştirebilmektedir. Dilin çeşitli tarzlarda kullanılması ile şiirin estetiği öteki türlerden ayrılmaktadır. Şair, hisleri ifade edebilmek adına kelimelere gündelik kullanımları haricinde farklı çağrışımlar ve anlamlar yüklemektedir (Cemiloğlu, 2004: 63).

Edebiyatın hisler üzerindeki tesiri oldukça büyüktür. Bilhassa hisleri yoğun bir şekilde yaşatan şiirlerin, çocuk eğitimi yönünden önemli bir rolü bulunmaktadır. Çocuklara güzellik hissi, arkadaşlarını ve tabiatı sevip sayma, içinde bulunduğu toplumun kültürel değerleri, görgü kuralları, Atatürk sevgisi, ulusal ve etik değerler, cumhuriyete bağlılık gibi birçok pozitif his şiirler aracılığı ile kazandırabilmektedir.

Şiir çocukların hem hislerine hem de düşüncelerine seslenir. Şiirlerin çocuklar üstünde fikirlerini aydınlatılabilme, düş güçlerini geliştirebilme, yaşantıları ile alakalı yeni boyutlar kazandırabilme gibi tesirleri bulunmaktadır (Akyol, 2008: 127).

Çocuklar, okul öncesinde de şiiri dinleyerek öğrenir ve severler. İlköğretime başladıkları zamansa o vakte dek dinlemiş oldukları şiirleri okumayı öğrenmektedirler. Bu, şiire arzu ettikleri her daim ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Dili doğru ve etkili kullanma konusunda şiir okumanın ehemmiyetinin ne kadar büyük olduğu düşünüldüğü zaman çocukları şiir ile sıkça karşılaştırmak gerekmektedir (Akyol, 2008: 128).

Akyol (2008), çocukların şiir okuma yolu ile okumalarını 4 değişik yetenek bakımından geliştirebileceklerini anlatmaktadır. Bunlar:

- Ritim: Şiirde uyum ile alakalıdır. Hangi kelimenin vurgulu, hangi kelimenin yüksek ses ile okunması gerektiğidir.
- Tempo: Satırların yavaş ve hızlı okunmasıdır.
- Duruş: Gaye dikkat çekmektir. Okur iken ne vakit ve ne kadar durulacağıyla alakalıdır.
- Tonlama: Sesin arada alçalıp, yükselmesi halidir. Mesela, kahramanlık eserleri yüksek ve sert ses ile okunmaktadır.

Çocukların yaşı, ilgi alanları, arzuları doğrultusunda seçilmiş olan şiirler, bu türü sevmelerini sağlamaktadır. İlköğretim dönemindeki çocuklar, onları bilgi ve düşüncelere boğan şiirlere ilgi duymazlar. Daha çok, hislerine hitap eden, düş kurmalarını mümkün kılan şiirleri okumayı arzu ederler. Okuma, yazma, dinleme gibi dil kabiliyetleri yönünden şiir türünün faydası düşünüldüğü zaman çocuklara şiir okumayı sevdirmenin ehemmiyeti ortaya çıkmaktadır.

Şiir, çocukların yalnızca dinlemekten hoşlandıkları edebi bir tür değildir. Okur iken hasretlerini, düşlerini, ümitlerini ve yaşama dair coşkularını da keşfettikleri bir edebi türdür (Gücal, 2007: IV).

Çocuklar şiir ile küçük yaşlarda ilk önce dinleyerek tanışır. Şiirlerdeki ses yinelemeleri ve ahenklerinden çocuklar zevk alırlar ve şiirleri hafızalarına kaydetmeyi arzu ederler. Şiir dinlemekten hoşlanan çocuk daha sonrasında onu okumayı da arzu eder. Çocuğun hem şiir dinlemesinin hem de okumasının altında şiiri sevmesi yatmaktadır. Bu sebeple çocukların ilk önce şiirden hoşlanması oldukça önem taşımaktadır (Akyol, 2008: 127-128).

Şiir okumak basit gibi algılanan fakat dikkat ve itina gerektiren bir uğraştır. Şiirleri okur iken şiirlerin mevzusuna, hissine uyacak bir ses tonuyla okumak, doğru bir şekilde ve yerinde vurgulamak, kelimeleri doğru ve anlaşılır bir şekilde telaffuz etmek gerekmektedir. Şiiri okur iken özen gösterilecek bu konulara bir de kalabalık bir topluluğun karşısında şiir okumanın heyecanı eklenir ise çocuklar şiir okumayı güç bir işmiş gibi görebilirler. Bu fikrin oluşmasının önüne geçmek öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerin şiir okuma hususunda öğrencilerine örnek olmaları, onları yönlendirmeleri gerekmektedir (Akyol, 2008: 130).

Şiirlerden tesirli bir şekilde faydalanmak adına yazma etkinliklerinde de şiirleri işlemek gerekmektedir. Ders kitaplarında bulunan etkinlikler ile çocukların his, fikir, düşlerini rahat bir şekilde anlatabilecekleri şiirler yazmaları faydalı olabilmektedir.

Şiir türü ile alakalı biçim ve içerik özelliklerininse ayrıntılarına girilmeden yalnız şiir yazmalarına yol gösterecek biçimde verilmesi gerekmektedir (Akyol, 2008: 130).

İlköğretim döneminde öğrencilerin okuyabileceği çeşitli şiirler bulunmaktadır. Bunlar:

Serbest tarz, formüle edici, uyaklı, hece ve kelime hesabına dayanan ve model şiirlerdir. Serbest tarz şiirleri, kafiyeli olup olmadığına bakılmadan yazılan şiir türüdür. Formüle edici şiirler, kelimeler, düşünceler ve hayallerin derlenmesi ile oluşturulur. Uyaklı şiirler, satır sonundaki kelimelerde ses uyumu olan şiir türüdür. Hece ve kelime hesabına dayanan şiirler, her satırda denk sayıda kelime veya hece barındıran şiir türleridir. Model şiirler ise çocuklara hayatta rastlanan durumlar karşısında nasıl tavır sergilemeleri gerektiği hususunda örnek teşkil edebilecek şiir türleridir (Akyol, 2008: 130-144).

2.2. Değer Kavramı, Fonksiyonları ve Schwartz Değer Sınıflandırması

2.2.1. Değer Kavramı

Değer kavramıyla ilgili kaynak taraması yapıldığı zaman, değer kavramına dair pek çok tanım ve açıklama ile karşılaşılmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

Değer kavramı, TDK tarafından hazırlanan Türkçe Sözlükte, “Bir şeyin önemini belirlemeyi sağlayan, soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık” (TDK, 2014) şeklinde ifade edilmiştir.

Değer, “Bir varlığın ruhsal, ahlaksal toplumsal açıdan ya da güzellik açısından taşımış olduğu düşünülen yüksek ya da faydalı özellik”; “ahlak ya da değer felsefesinde, olgu bilincinden sonra meydana gelen ve olguya, belli hisleri, istekleri, ilgileri, gayeleri, gereksinim ve eylemleri olan özne ile ilişkisi içinde, belli özellikler yükleme ile tespit edilen davranış; öznenin olana, olguya yüklemiş olduğu nitelik” tir (Cevizci, 2002: 20).

Değer, istenen, ilgi ve gereksinim duyulan şey olarak ifade edilebilmektedir. Değer kavramı, olması gerekeni tanımlar, ilimin ve bilginin direkt temasını oluşturan olmuş olandan ayrılır (Bolay, 2007: 60).

Değerle alakalı yapılan öteki tanımlara baktığımız zaman; Hökelekli (2011:265), insanın kendine has becerilerinin, olgun ve iyi birey olma kapasitesinin belirmesine katkı sağlayan, yaşamı geliştirip yücelten ve karakterimizin odağında bulunan manevi bir olgu olduğunu belirtmiştir. Özgüven (1994) değer kavramını, bir grup ya da topluluğun kendi birliğini, varlığını, işleyişini ve sürekliliğini sağlayabilmek ve devam ettirmek adına yine o toplumun fertlerinin ortak bir şekilde kabul etmiş olduğu düşünce, gaye, ahlaki prensip ve

inançlar olarak ifade etmiştir. Stein (1985) ise değerleri kendini tanımlama şeklinde açıklamaktadır (Aktaran: Sarı, 2005: 76).

Değer, davranışa kılavuzluk eden, neyin değerli olacağının savunmasını yapan inanışlar, gayret sergileyenler için idealler ve hangi tavırların iyi, doğru, istenen ya da saygıya layık olduğunu içeren temel prensip ve inançlardır (Halstead ve Taylor, 2000; Halstead ve Reiss, 2003: 5–6; Aktaran: Tahiroğlu, 2011: 20).

Değerler, toplumda iyiyi iyi, kötüyü ise kötü gösterir. Değerler ihtiyaçlar ile meydana gelirler (Ülken, 2001: 201). Toplumdaki kişilerin o değerleri gözetmesi veya önemsememesiyle orantılı olarak değerler ya zaman ile kaybolmaktadırlar ya da gelecekteki kuşaklara aktararak senelerce sürdürülmektedirler. Senelerce sürmesi ve temelli kalması, değerlerin insanlar tarafından içselleştirilmesine ve umumi benimsemesine bağlıdır. Değerlerimiz bizlere yapmamız gereken şeyleri net bir şekilde belirtmezler, fakat yapılması gerekenler kılavuzluk etmektedirler (Gudmundsdottir, 1991; Aktaran: Akbaba ve Altun, 2003: 8).

Değerler insanların hayatına yön vermektedir. Kendisi için net, açık olmayan değerleri taşıyan insanların; hedefleri, nelerin yanında ya da nelere karşı oldukları, zaman ilerledikçe ne yapacakları ve bunların sebepleri de belirli olmaz. İnsanların taşımış oldukları değerler açık olmadığı zaman, bu insanlar hayatlarını yönlendirme konusunda, belirli bir vakit ve enerji ile neler yapabileceklerini seçmek için ölçütler belirleme konusunda yetersiz olmaktadır. Bu sebeple, bireylerin değerlere sahip olması onlara verilen en değerli potansiyel armağandır (Raths ve diğerleri, 1966; Aktaran: Can, 2008).

İnsan davranışlarına yol gösteren değerler, toplumsal bir baskıya uğramadan davranışlara dönüşmektedir. Davranış ve tavırlar ya mecburi tabi olma davranışı (dış disiplin yolu ile) ya da özümseyerek bireyin kendisine mal etmiş olduğu değerler aracılığıyla olmaktadır. Haysiyetli bir hayat için kişi davranışlarına yol gösteren değerler olmalı, korku ve disiplin olmamalıdır. Korkulardan ileri gelen disiplin, korkunun sebebi yok olduğu vakit kayboluyor iken, değerlerden ileri gelen iç disiplinse, değerler değişime uğramadığı sürece kalmaktadır (Cüceloğlu, 1999: 155).

Toplumun sosyokültürel unsurlarına anlam yükleyen esas kıstaslar da değerlerdir. Mevcut toplumsal yapı incelemelerine bakıldığı zaman, bir olgunun içerisinde bulunduğu kültürel çerçeve ve bu çerçevede yer alan değerlerin, inanç, norm ve davranışların

anlaşılmasının ne derece önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bir toplumun anlaşılabilmesin hususunda, o toplumun taşıdığı değerlerin rolü büyüktür (Özensel, 2003: 45).

Şimdiye kadar verilen açıklama ve tanımlarda da görüldüğü gibi değerler, doğru ve yanlışın kıstası olarak karar ve tutumların, insan ve grup bağlarının, örgütsel tavrın, ast-üst ilişkilerinin ve daha pek çok mevzunun esas saptayıcısı konumunda bulunmaktadır. Bu doğrultuda değerlere farklı bir yerde tutulması, gözetilmesi, zaruri görüldüğünde geliştirilmesi gerekir (Yılmaz, 2006: 27).

2.2.2. Değerlerin Özellikleri ve Fonksiyonları

Değerlerin ne ifade ettiğini doğru bir şekilde idrak edebilmek ve değerleri fark edebilmek için özellik ve işlevlerinin bilinmesi gerekmektedir. Schwartz ve Bilsky (1987), bazı teorisyenlerin değerlere dair uzlaştığı özellikleri şu şekilde ifade etmiştir:

- Değerler inançlardır. Fakat tümü ile objektif, hislerden arındırılmış düşünce özelliği taşımazlar; etkinlik kazandıkları vakit duygular ile iç içe geçmektedirler.
- Değerler bireylerin amaçlarıyla ve bu amaçlara varmada etkin olan tutum şekilleri ile bağlantılıdır.
- Değerler, türsel hareket ve vaziyetlerin üzerindedir. Mesela, boyun eğme değeri, işyerinde, aile, arkadaşlar ya da bilmediğimiz kişiler ile olan bağlarımızın tümü için geçerlidir.
- Değerler, tutumların, bireylerin ve hadiselerin seçilmesine veya değişimine yol gösteren standartlar şeklinde işlevini sürdürmektedir.
- Değerler, kendi aralarında taşımış oldukları ehemmiyete göre sıralanmaktadır.
- Değerler değişimlere açıktırlar. Zamanla etkileşimleri ve meydana gelen yeni gereksinimleri karşılayabilmek adına değer önceliklerinde farklılıklar olabilmektedir (Akt: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60).

Silahlı (2000)'a göre de değerler şu özellikleri taşımaktadır: Değerler paylaşılır, ciddiye alınır, coşku ile beraber bulunur, soyutlanabilir, kalıcıdır, inançtır ve seçimdir.

Özgüven (1994) de değerlerden dört esas niteliğinden söz etmektedir. Bu özelliklerse şu şekildedir:

- Toplumca ya da kişilerce benimsenmiş olan birleştirici olgulara sahiptirler.
- Toplumun gereksinimlerini karşılayan ve insanların mutluluk ve refahı için olduğu düşünülen kriterlerdir.
- Zihin, his ve coşkuları da alakadar eden yargı niteliği taşırlar.
- Kişinin zihninde yer edinen ve davranışa yol gösteren güdülerdir.

Tezcan (1995)'e göreyse değerler aşağıdaki gibidir;

- Kişiye hedef ve yön belirlemektedir.
- Kişi ve toplum ile ilgili çalışmaların temelini ve umumi yanını vermektedir.
- Kişilerin tutumlarını yargılama konusunda onlara yardımcıdır.
- Kişinin ve başka insanların birbirlerinden karşılıklı beklentileri hakkında fikir vermektedir.
- Kişinin iyiyi ve kötüyü, haklıyı ve haksızı, etik olan ve olmayanı bilmesini sağlamaktadır.

Değerlere yönelik pek çok araştırması olan Rokeach (1973) ise değerlerin fonksiyonlarını şöyle ifade etmiştir:

Standart olarak değerler: Değerler kişinin toplum içerisindeki tutumlarını belirlemektedir. Herhangi bir olay ile karşı karşıya gelen kişi pozisyon almakta ve karşılaşmış olduğu bu hadiseleri değerlendirir ve yargılar iken değerlerinden yararlanmaktadır. Kişi değerlerinden hareketle politik veya dini ideolojisini seçer. Ayrıca kendisini başkaları ile kıyaslarken, başkalarına etki etmek veya onları ikna edebilmek amacı ile özümsemiği değerlerini kullanmaktadır. Sahip oldukları değerleri aracılığıyla bireyler inanç, davranış ve hareketlerini tartarlar. Böylece toplumsal olarak kabul edilmezlik neticesindeki benlik zedelenmesinin önüne geçerler.

Çatışma ve karar vermede değerler sistemi: Değerler yalnız değil, beraber var olmaktadır. Bir yerde toplanarak sistemli ve tutarlı kalıcı organizasyonlar oluşturmaktadırlar. Değerler ayrıca önemlerine göre kademeli sıralandırmalar oluşturmaktadır. Kişi aile ve bireysel bağlar ve meslek hayatı için farklı değer sınıflandırmalarında bulunabilirler (Aktaran: Sancak, 2011: 15).

2.2.3. Shalom Schwartz Değer Sınıflandırması

Schwartz (1992; Schwartz ve Bilsky, 1987, 1990) çeşitli kültürlerdeki insanların benimseyeceği esas değerler içeriğiyle bu değerler arasındaki yapısal bağı açıklamaya çalışmıştır. Bu biçimde sosyal bilimlerde hem herkes tarafından kabul gören bir esas değerler konsepti noksanlığını gidermek hem de bu değerler arasındaki yapısal bağları kurarak içeriğini meydana getirmeyi hedeflemiştir. Schwartz bu eksikliği gidermek için kuramını 70 ülkede, üç değişik ölçme metodu kullanarak doğrulamıştır. Schwartz kuramında on güdüsel değer tanımlamıştır ve aralarında bulunan çatışma ve uyum dinamiklerine dair bir yapı sunmuştur. Bu dinamikler çeşitli kültürel gruplarda değerler arasında bir bağ yapısını sağlamaktadır ve insani güdülerde evrensel bir yapı önermektedir. Tanımlanan bu değerler şu şekildedir:

1. *Kendi kendini yönetme (Özerklik)*: Bu değer temelinde özgürlük ve bağımsızlık ihtiyaçları yatmaktadır. Bağımsızlık, yaratma, bulma, amaçlarını tespit etme, merak, zeki ve özgür olma bu değeri meydana getiren değerlerdir (Schwartz, 2012: 5).

2. *Harekete geçme-dürtü (Uyarılma)*: Bu değer temelinde canlının coşku, yenilik ve yaşama karşı gelme şeklindeki farklı uyarılmaları yatmaktadır. Riskli olmayı, olumlu olanı sürdürebilme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu gereksinim özerklik değerlerin altında yatan değerlerle bağlantılıdır. Değişik, heyecanlı bir yaşam ve cesurluk yenilikçilik değerini meydana getiren değerlerdir (Schwartz, 2012: 5).

3. *Hazcılık*. Hazcılığın temelinde zevk, doyuma ulaşması ve kişinin kendini tatmin etmesi yatmaktadır. Hayattan haz alabilme ve kendini hoşgörüyle karşılayabilme bu değeri meydana getiren değerlerdir (Schwartz, 2012: 5).

4. *Başarı*. Bu değer temelinde topluma göre yeterlilik gösterebilme ve sosyal çevre tarafından onay görme yatmaktadır. Yeterlilik performansı kişilerin hayatta kalabilmek adına kaynaklara sahip olması için bir gerekliliktir. Başarılı, azimli, akıllı, becerikli olma ve sosyal tanınma bu değeri meydana getiren değerlerdir (Schwartz, 2012:5).

5. *Güç*. Gücün temelinde saygınlık, sosyal statü, kontrol sağlama ve hâkimiyet yatmaktadır. Başarı ve güç değerlerinin ikisinde de sosyal saygı ve onay önem taşımaktadır. Otorite, sosyal güç, zenginlik, toplum içinde üstün bir konum kazanma ve gözetme bu değeri meydana getiren değerleri oluşturur (Schwartz, 2012: 5-6).

6. *Güvenlik*. Bu değer temelinde topluluğun, kişinin ve bağların uyumu, güvenliği ve huzuru yatmaktadır. Aile ve ulusal güvenlik, temizlik, sağlıklı olma ve toplumsal düzen bu değeri meydana getiren değerlerdir (Schwartz, 2012: 6).

7. *Uyumluluk (Uyma)*: Uyumluluğun temelinde toplumsal beklentilere karşı çıkmama, başka insanları üzme ya da insanlara zarar vermek şeklindeki fiil ve davranışları bastırma eğilimi bulunmaktadır. Bu değer alışlagelmiş bağlarda kendine hükmetmeyi vurgulamaktadır.

Boyun eğme, sadakat, zarafet, aileyi ve büyükleri şerefleendirme, mesuliyet sahibi olabilme bu değeri meydana getiren değerleri oluşturur. (Schwartz, 2012: 6).

8. *Geleneksellik*. Bu değer temelinde kültür ya da din aracılığı ile benimsenen ananelerin, fikirlerin onayı ve saygıyla mesuliyet yatmaktadır. Geliştirilmiş olan bu değerler toplumun dayanışmasıyla benimsenmiş ortak değerleri halini almaktadırlar. Geleneklere saygı göstermek, alçakgönüllü, inançlı, ölçülü olmak ve yaşamın bireylere sunmuş olduğu şeyleri kabul etmek bu değeri meydana getiren değerleri oluşturur (Schwartz, 2012: 6-7).

9. *Yardımseverlik*. Yardımseverliğin temelinde problemsiz toplumsal işleyiş ve başka insanların iyiliği için istekli endişelenme yatmaktadır. Bu değer aile ve yakın ilişkiler arasında destekleyici, toplumsal teşvik barındıran ve dâhili isteklendirmeyi arttıran tarafları bulunmaktadır. Doğruluk, yararlı, affedici ve mesuliyet sahibi olmak, sadakat, hakiki arkadaşlık, ait olma hissi, hayatı anlamlı kılma bu değeri meydana getiren değerleri oluşturur (Schwartz, 2012: 7).

10. *Evrenselcilik*. Evrenselciliğin temelinde bütün bireylerin ve tabiatın rahatlığı adına hoşgörü, anlayış, koruma unsurları yatmaktadır. Kişilerin hayatını devam ettirebilme gereksinimleri evrensel değerleri meydana getirmiştir. Toplumsal adalet, eşitlik, evrensel barış, bilgelik, doğayla birlik, çevreye duyarlılık, içsel uyum, açık fikirlilik, ruhsal bir hayat sürme bu değeri meydana getiren değerlerdir (Schwartz, 2012: 7).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümde araştırmanın yöntemi anlatılmaktadır. Bu nedenle bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi alt başlıkları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi ile incelenmiş ve yorumlanmıştır. Doküman incelemesi yöntemi, araştırılması hedeflenen olay ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesini kapsamaktadır. Bu inceleme tipi tek başına bir yöntem olarak kullanılacağı gibi başka yöntemlere ek bilgi kaynağı olarak da kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

Kaynaklar bilimsel araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılması gereken dokümanlardır. Bu araştırma tipinde araştırmacı verileri gözlem, görüşme veya deney gibi metotlar kullanmadan da toplayabilir. Bu nedenle doküman inceleme yöntemi araştırmalarda para ve zaman tasarrufu sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 188).

Dokümanların incelenmesi sırasında belli başlı aşamaların takip edilmesi önemlidir. Bu aşamalar; dokümana ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanı anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kontrol etme biçimindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 193).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni Milli Eğitim Bakanlığı'nın Türkçe dersi için okullarda okutulmasını onayladığı ve dağıtımı yaptığı tüm ders kitaplarıdır. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanan ve okullara dağıtılan ortaokul Türkçe ders kitaplarıdır. Araştırma kapsamında incelenen kitaplar Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo -1

Araştırmada İncelenen Kitaplar

Kitap	Yayınevi	Yazar(lar)
5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	MEB Devlet Kitapları 1. Baskı Özgün Matbaacılık, Ankara-2018	Hülya Ağın Haykır, Hüseyin Kaplan, Ali Kırnar, Rasim Tarakçı, Ercan Üstün
6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	MEB Devlet Kitapları 1. Baskı Netbil Basım ve Yayıncılık- İstanbul-2018 Ankara-2018	Sabri Ceylan, Kadir Duru, Gülten Erkek, Murat Pastutmaz
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	MEB Devlet Kitapları 1. Baskı Netbil basım ve yayıncılık- istanbul,2018 Ankara-2018	Tolga Kır Emine Kırman Seda Yağız
8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	MEB Devlet kitapları 1.Baskı Saray Matbaacılık A.Ş. 2018	Dr. Gülşah Mete, Mahmut Kaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan, Derya Özdemir

3.3. Verileri Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak ise fiziksel materyallerden olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) ders kitabı olarak onayladığı ve dağıtımını yaptığı ortaokul (5.-6.-7.-8. Sınıf) Türkçe ders kitapları kullanılmıştır.

3.4 Verilerin Analizi

Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerde değerlerin tespit edilebilmesi amacıyla Schwartz değer sınıflandırması temel alınmıştır. Bu değer sınıflandırmasının alt değerleri şiirde yapılan doküman analizi ile çözümlenmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR ve YORUM

4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB Devlet Kitapları) Yer Alan Metinlere Yönelik Bulgular

Beşinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirler ayrıntılı bir biçimde incelenerek metinlerin Schwartz değer sınıflandırmaları yapılmıştır. İncelenen şiirleri listesi Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo-2

Beşinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirler

Temalar	Şiirler
Çocuk Dünyası	Çocukluk Anlamak
Milli Mücadele ve Atatürk	Mustafa Kemal’in Kağnısı
Erdemler	Adsız Çeşme Vakit Varken (Serbest Okuma Metni)
Milli Kültür	Anadolu Sevgisi
Okuma Kültürü	Kitabın Serüveni
Sağlık-Spor	Cazgır
Doğa ve Evren	Yüksek Evde Oturanın Türküsü

Ortaokul beşinci sınıf Türkçe ders kitabına bakıldığında toplam sekiz tema olduğu görülmektedir. Bilim ve teknoloji temasında şiire yer verilmemiştir. Bu nedenle incelemede yedi tema dokuz şiir üzerinde durulmuştur.

4.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Şiirlerde yer alan değerler nelerdir?” sorusuna yanıt vermek amacı ile beşinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler incelenmiştir. Bu bölümde yedi tema dokuz şiir yer almaktadır. Şiirlerde yer alan değerler Schwartz değer sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. Analiz sonucunda şiirde bulunan

değer “1” ile belirtilmiştir. Beşinci sınıf ders kitabında yer alan değerlere ilişkin verilere Tablo 3’de yer verilmiştir.

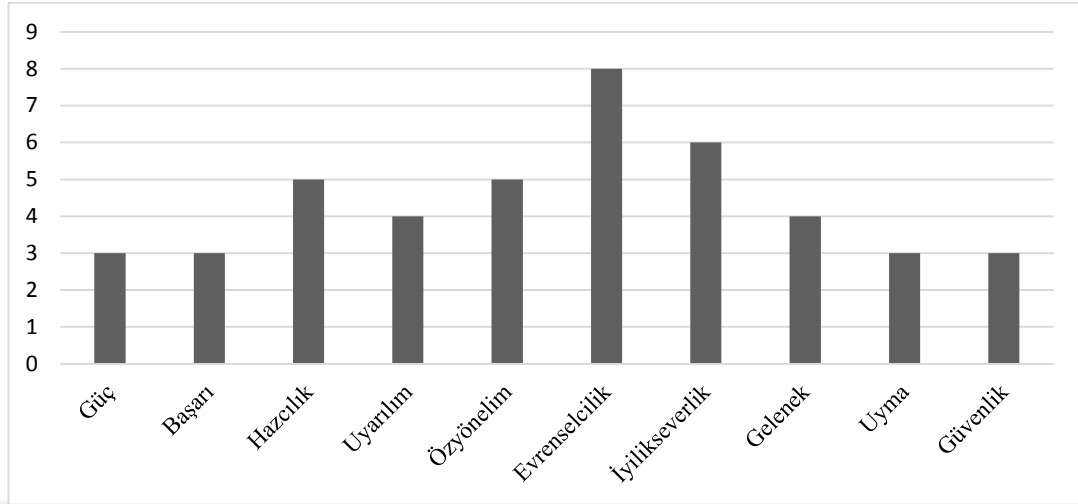
Tablo-3

Beşinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Değerlere Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar

Değer/Metin	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	Toplam
1. Güç		1	1					1		3
2. Başarı		1	1					1		3
3. Hazcılık	1			1	1	1	1			5
4. Uyarılım			1		1		1	1		4
5. Öz yönelim	1	1	1	1		1				5
6. Evrenselcilik	1	1	1	1	1	1	1		1	8
7. İyilikseverlik		1	1	1	1	1			1	6
8. Geleneksellik			1		1	1		1		4
9. Uyma		1	1					1		3
10. Güvenlik			1			1			1	3

4.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan, “Şiirlerde yer alan değerlerin tiplere göre dağılımı nasıldır?” sorusunun yanıtlanması amacıyla beşinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler değer türlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sonuçlara göre evrenselcilik 8 şiirde, iyilikseverlik 6 şiirde, hazcılık 5 şiirde, uyarılım ve gelenek 4 şiirde, uyma, güç, başarı ve güvenlik 3 şiirde kullanılmıştır. Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerde tespit edilen değer türleri Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil-1 Şiirlerde Yer Alan Değerlerin Tiplere Göre Dağılımı (5. Sınıf)

4.1.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Şiirlerde yer alan değerlerin sunulmuş biçimi nasıldır?” sorusunu yanıtlamak amacıyla beşinci sınıf Türkçe ders kitabında şiirlerde yer alan değerler örneklerle ifade edilmiştir. Bu örnekler ve değer sınıflandırmaları şu şekildedir;

Güç: “iriydi Elif, güçlüydü kağı başında” (M3: s.48), “davran bre pehlivan ha ömrüne bereket/ ateş alsın büklüm büklüm pazındaki kudret/ davran deli fişek karayel fırtınası/ çığlar devirip yenmenin güreşmenin ustası (M8, s.208), “ha deyince kaldırıp yere vurmali” (M8, s.208). Schwartz değerler sınıflandırmasında güç değeri; güç sahibi olma, insanlar içinde benimsenme, kaynaklar üzerinde denetim veya kontrol gücü gibi alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Başarı: “cin gibi maşallah” (M2, s.30), “çabuk giderdi çok götürürdü Elifçik/ ün salmıştı asker içinde (M3, s.48), vur ha vur davul, başpehlivan havası/ çıksın Bekir, Osman, Mestanoğlu, Dülger Ahmet (M8, s.208). Schwartz değerler sınıflandırmasında başarı değeri; zekâ ve başarı sahibi olma, sosyal tanınmışlık gibi alt değerler ile şiirlerde yer almıştır.

Hazcılık: “Ne güzel dönüyor çemberim/ hiç bitmese horoz şekerim (M1, s.16), “çiçek kokla/ saçlarını/ sabahın hoş meltemiyle tara” (M5, s.99), “her haftası bahar her günü düğün/ hele yaylalara çıkılsın da gör” (M6, s.134). Schwartz değerler sınıflandırmasında hazcılık değeri; zevk, hayattan tat alma alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Uyarılım: “Düşmana amansız ol dosta sevecen” (M5, s.99), “yiğitler gelir güreş tutmaya göğüs armalı/ boyları yıldız döker omuzları çifte burmalı” (M8, s.208), “çok şey geçti başımdan/bembeyaz kağıt oldu” (M7, s.172). Schwartz değerler sınıflandırmasında uyarılım değeri; cesur olmak ve değişken bir hayat yaşamak alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Öz yönelim: “artık ne yaşıyor var ne adım/ bilmiyorum kim olduğumu/ hiçbir şey sorulmasın benden/ haberim yok olan bitenden” (M1, s.16), “cin ne demek/ gibi ne demek” (M2. s. 30), Schwartz değerler sınıflandırmasında öz yönelim değeri; özgür olmak, merak duyabilmek alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Evrenselcilik: “sevelim sevilelim/ düşüncelerimiz aydınlatsın karanlıkları” (M.5, s.99), “bir dere boyunda ben/ upuzun bir kavaktım/ ta dipten doruğa dek/ ıslıl ıslıl yapraktım” (M.7, s.172), Schwartz değerler sınıflandırmasında evrenselcilik değeri; insanların ve tabiatın iyiliğini gözetme, açık fikirli olma ve barış dolu bir dünya isteme alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

İyilikseverlik: “iyilik bir su bırak aksın/ gönül denen bu çeşmeden/ sen de böyle yapacaksın/ hiç karşılık beklemeden (M.4, s.94), “vakit varken bir dal aşıla/ ne olacaksa olsun deme” (M. 5, s.99), Schwartz değerler sınıflandırmasında iyilikseverlik değeri; erdemli olmak, yardımsever olmak, anlamlı bir hayat ve sorumluluk sahibi olma alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Gelenek: “her haftası bayram/ her günü düğün” (M6, s.134), “nazar mı değdi göklerden ne?” (M3, s.48), “kınalı ellerinden bir yol geçerdi aralıksız” (M3, s.48), “Mustafa Kemal’in kağnısı derdi kağnısına” (M3, s.48) Schwartz değerler sınıflandırmasında gelenek değeri; Türk büyüklerine saygı geleneklere saygılı ve bağlı olmak alt değeri ile şiirlerde yer almıştır.

Uyma: “çıkalım hele meydana yanardağı gibi emret!” (M8, s.208), “aman kocabaş, ayağını öpeyim kocabaş/ vur beni, öldür beni, koma yollarda beni” (M3, s.48). Schwartz değerler sınıflandırmasında uyma değeri; itaatkar olmak alt değeri şiirlerde yer almıştır.

Güvenlik: “evleri yüksek kurdular/ cama betona boğdular” (M9, s.222), “kalır mı Mustafa Kemal’in kağnısı bacım/ kocabaşın yerine koştı kendini Elifçik/ yürüdü düşman üstüne, yüceden yüceden” (M3, s.48), “Çanakkale üstünü duman bürüdü/ on üçüncü fırka

harbe yürüdü, of, gençliğim eyvah!” (M2,s.69) Schwartz değerler sınıflandırmasında güvenlik değeri; sağlıklı olmak, ulusal güvenlik ve bağlılık duygusu alt değerleri ile şiirlerde yer almaktadır.

4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB Devlet Kitapları) Yer Alan Metinlere Yönelik Bulgular

Altıncı sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirler ayrıntılı bir biçimde incelenerek metinlerin Schwartz değer sınıflandırmaları yapılmıştır. İncelenen şiirleri listesi Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo-4

Altıncı Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirler

Temalar	Şiirler
Bir Okuma Kültürü	Arıyorum
Milli Mücadele ve Atatürk	Çanakkale Türküsü
Erdemler	Sevgi Diyen Çağlar Aşar
Milli Kültürümüz	Anadolu
	Ana Dili
	Kara Tren
	Vatan Destanı

4.2.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Şiirlerde yer alan değerler nelerdir?” sorusuna yanıt vermek amacı ile altıncı sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler incelenmiştir. Bu bölümde dört tema yedi şiir yer almaktadır. Şiirlerde yer alan değerler Schwartz değer sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. Analiz sonucunda şiirde bulunan değer “1” ile belirtilmiştir. Altıncı sınıf ders kitabında yer alan değerlere ilişkin verilere Tablo 5’de yer verilmiştir.

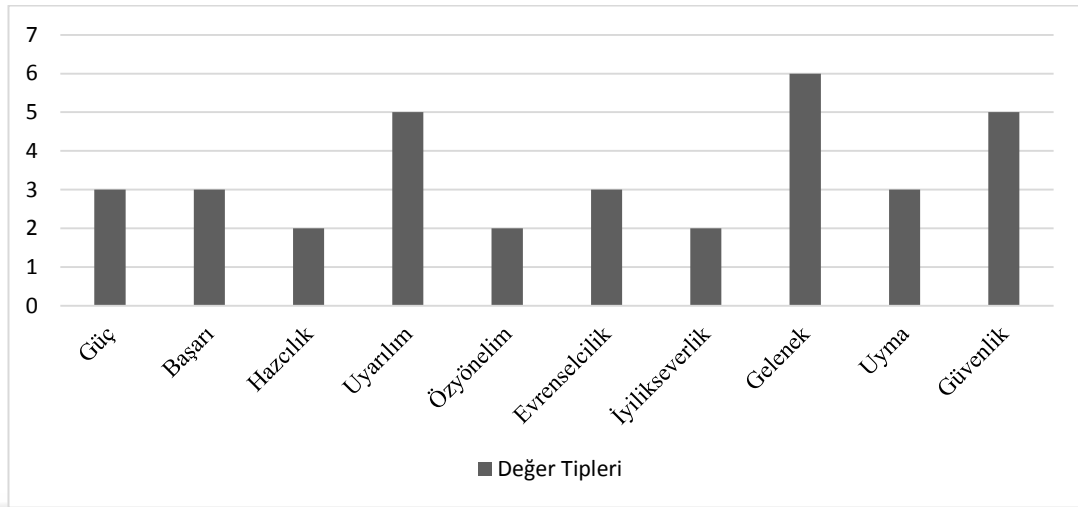
Tablo-5

Altıncı Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Değerlere Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar

Değer/Metin	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	Toplam
1. Güç				1	1		1	3
2. Başarı				1	1		1	3
3. Hazcılık				1			1	2
4. Uyarılım		1	1	1	1		1	5
5. Öz yönelim	1						1	2
6. Evrenselcilik			1	1			1	3
7. İyilikseverlik			1				1	2
8. Geleneksellik	1	1		1	1	1	1	6
9. Uyma	1			1	1			3
10. Güvenlik	1	1		1	1		1	5

4.2.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan, “Şiirlerde yer alan değerlerin tiplere göre dağılımı nasıldır?” sorusunun yanıtlanması amacıyla altıncı sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler değer türlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sonuçlara göre gelenek 6 şiirde, uyarılım ve güvenlik 5 şiirde, güç, başarı, evrenselcilik ve uyma 3 şiirde, öz yönelim, hazcılık ve iyilikseverlik 2 şiirde geçmektedir. Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerde tespit edilen değer türleri Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil- 2 Şiirlerde Yer Alan Değerlerin Tiplere Göre Dağılımı (6. Sınıf)

4.2.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Şiirlerde yer alan değerlerin sunulmuş biçimi nasıldır?” sorusunu yanıtlamak amacıyla altıncı sınıf Türkçe ders kitabında şiirlerde yer alan değerler örneklerle ifade edilmiştir. Bu örnekler ve değer sınıflandırmaları şu şekildedir;

Güç: “şimdi gene tunçtan kalkan gibisin (M7, s.198), “ey dilim kudretinle dünyalara yol açmış (M5, s.186), memleketler fethetleyip göçtüler (M4, s.172) Schwartz değerler sınıflandırmasında güç değeri; güç sahibi olma, otorite sahibi olma gibi alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Başarı: “milletlere, halklara, halkımızın adından/ muhabbet destanları yaratıldı bu dilde (M5, s.186), “sende benim halkımın kahramanlıklarla dolu/ tarihi yapraklanır, sayfa sayfa çevrilir/ sende nice bin yıllık medeniyetim/ şan şöhretim saklanır (M5,s.186) Schwartz değerler sınıflandırmasında başarı değeri: başarılı olma, yetkin olma, sözü geçen biri olma gibi alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Hazcılık: “çiçeğin bayılır kuşlar kokundan (M7, s.198)” Schwartz değerler sınıflandırmasında hazcılık değeri: zevk, hayattan tat almak gibi alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Uyarılım: “Çanakkale içinde sıra söğütler / altında yatıyor aslan yiğitler, off, gençliğim eyvah (M2, s.69), o meydanda can alınıp satıldı/ yaylasında zağlı silah çatıldı/ kahramanlar otağıdır o eller (M4, s.172), ey bütün cihana bedel Türkeli/ açtığın cenklerin

yoktur evveli (M7, s.198)” Schwartz değerler sınıflandırmasında uyarılım değeri: cesur olma, değişken bir hayat yaşama, heyecanlı bir yaşantı sahibi olma gibi alt değerleriyle şiirlerde yer almıştır.

Öz yönelim: “nutkum tutuldu şaşırdım, merak ettim (M1, s.18), Karamanoğlu Mehmet Bey’ i arıyorum/ göreniniz bileniniz, duyanınız var mı? (M1, s.18), hep böyle bulutlar içinde başın/ hilali kucaklar her vatandaşın (M7, s.198)” Schwartz değerler sınıflandırmasında öz yönelim değeri: merak duyabilme, özgür olma, bağımsız olma gibi alt değerleriyle şiirlerde yer almıştır.

Evrenselcilik: “ormanında türlü kuşlar ötüşür/ çayırında gurbüz koçlar itişir/ tarlasında altın başak yetişir/ gölgesinde gam dağıtır o eller (M4, s.172), kılıcını koy kınına/ yüreğinle yürü dostum (M3, s.114) selam sevgi seherine/başla gönül seferine/ karanlığın üzerine/ yüreğinle yürü dostum (M.3, s.114)” Schwartz değerler sınıflandırmasında evrenselcilik değeri: doğayla bütünlük içinde olma, güzelliklerle dolu bir dünya, barış içinde bir dünya isteme, erdemli olma, gibi alt değerleriyle şiirlerde yer almıştır.

İyilikseverlik:” nadanlara kulak asma/ gariplere sakın küsme/ insanlıktan ümit kesme/ yüreğinle yürü dostum (M3, s. 114) bir insan nihayet kemikle ettir (M7, s.199) her adının kor olsa da/ yanmak sana yar olsa da/ bu yolculuk zor olsa da/ yüreğinle yürü dostum (M3, s.114) “Schwartz değerler sınıflandırmasında iyilikseverlik değeri: bağışlayıcı olmak, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat gibi alt değerleriyle şiirlerde yer almaktadır.

Gelenek: “masallarımızı, tekerlemelerimizi, atasözlerimizi unuttuk/ şarkılarımızı, türkülerimizi, ninnilerimizi kaybettik/ Türkçemiz elden gidiyor, dizinizi döveniniz var mı? (M1, s.18) Arap oğlu Mecnun’un derdi sende dil açmış/ yüreklere yol açan Fuzuli’nin sanatı/ ey dilim, kudretinle dünyalara yol açmış (M5, s.186) Anadolu Sultan Osman’ın yurdu/ Tuğrul Bey’in konağıdır o eller (M4, s.172) Ulu Kabe toprağıdır o eller (M4, s.172) hamdolsun her yanın bereket dolu/ cennette bir yeşil meydan gibisin (M7, s.199)” Schwartz değerler sınıflandırmasında gelenek değeri geleneklere saygılı olma (bağlanma), dindar olma gibi alt değerleriyle şiirlerde yer almıştır.

Uyma: “bugünden sonra divanda, dergâhta bargâhta, mecliste /meydanda/ ‘Türkçeden başka bir dil konuşulmaya!’ diye/ hatırlayanınız var mı? (M1, s.18) dilimiz çözülünce ilk defa ‘ana’ deriz biz (M5, s.186) Schwartz değerler sınıflandırmasında uyma

değeri itaatkâr olma, ana, baba ve yaşlılara değer verme gibi alt değerleriyle şiirlerde yer almıştır.

Güvenlik: benim adım sanımsın/ namusum vicdanımsın (M5, s.186) Anadolu’ da aştık hudut boyunu/ orda oldu zorlu ateş oyunu (M4, s172) Çanakkale üstünü duman бүрүdü/ on üçüncü fırka harbe yürüdü, off, gençliğim eyvah! (M2, s.69) Schwartz değerler sınıflandırmasında güvenlik değeri bağlılık duygusu, ulusal güvenlik gibi alt değerleriyle şiirlerde yer almıştır.

4.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB Devlet Kitapları) Yer Alan Metinlere Yönelik Bulgular

Yedinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirler ayrıntılı bir biçimde incelenerek metinlerin Schwartz değeri sınıflandırmaları yapılmıştır. İncelenen şiirleri listesi Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo-6

Yedinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirler

Temalar	Şiirler
Duygular	Bir Dünya Düşünürüm Korku
Milli Mücadele ve Atatürk	Atatürk’ü Gördüm Düşümde
Okuma Kültürü	Kitaplarla Kurulan Dostluk

4.3.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Şiirlerde yer alan değerler nelerdir?” sorusuna yanıt vermek amacı ile yedinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler incelenmiştir. Bu bölümde üç tema dört şiir yer almaktadır. Şiirlerde yer alan değerler Schwartz değeri sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. Analiz sonucunda şiirde bulunan değer “1” ile belirtilmiştir. Yedinci sınıf ders kitabında yer alan değerlere ilişkin verilere Tablo 7’de yer verilmiştir.

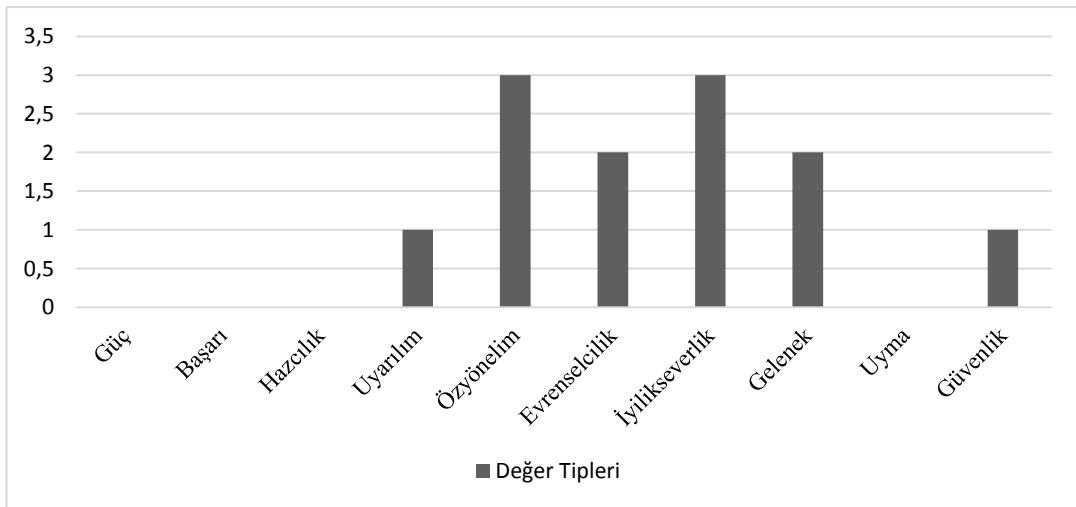
Tablo-7

Yedinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Değerlere Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar

Değer/Metin	M1	M2	M3	M4	Toplam
1. Güç					
2. Başarı					
3. Hazcılık					
4. Uyarılım		1			1
5. Öz Yönelim	1	1		1	3
6. Evrenselcilik	1			1	2
7. İyilikseverlik	1		1	1	3
8. Geleneksellik			1	1	2
9. Uyma					
10. Güvenlik			1		1

4.3.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan, “Şiirlerde yer alan değerlerin tiplere göre dağılımı nasıldır?” sorusunun yanıtlanması amacıyla yedinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler değer türlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sonuçlara göre öz yönelim ve iyilikseverlik 3 şiirde, evrenselcilik ve gelenek 2 şiirde, uyarılım ve güvenlik 1 şiirde yer almıştır. Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerde tespit edilen değer türleri Şekil 3’de yer almaktadır.

Şekil-3 Şiirlerde Yer Alan Değerlerin Tiplere Göre Dağılımı (7. Sınıf)

4.3.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Şiirlerde yer alan değerlerin sunuluş biçimi nasıldır?” sorusunu yanıtlamak amacıyla yedinci sınıf Türkçe ders kitabında şiirlerde yer alan değerler örneklerle ifade edilmiştir. Bu örnekler ve değer sınıflandırmaları şu şekildedir;

Uyarılım; “bana cız dediler ama korkmadım” (M2, s.33), “ben ottan korkmadım yanana kadar/ ben korku bilemdim kanana kadar” (M2, s.33). Schwartz değerler sınıflandırmasında uyarılım değeri; cesur olmak alt değeri ile şiirde yer almıştır.

Özyönelim; “bir dünya düşünürüm” (M1, s.10), “elini yandırıp tanıdım onu, benim hayada ilk tanıdığım oddan başladı” (M2, s.33), “bir düz ovada koşarcasına/ yayıldım, dağıldım sayfalarında/ ben tek adam çoğaldım böyle böyle” (M4, 80). Schwartz değerler sınıflandırmasında özyönelim değeri; yaratıcı olmak, özgür olmak, bağımsız olmak ve merak duymak alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Evrenselcilik; “bir dünya düşünürüm/ ülkesi kardeşlik/ yaşlar korkusuz, çocuklar mutlu/ ve yaşatan sevinçler için yarıştı gençlik/ o güzelim dünya ki yüzyıllardır/ bütün altın kalplerce arzulanmış (M1, s.10), “gün gibi serpildim, gür bir ağaç” (M4, s.40). Schwartz değerler sınıflandırmasında evrenselcilik değeri; doğayla bütünlük içinde olmak ve barış ve güzelliklerle dolu bir dünya istemek olmak alt değeri ile şiirde yer almıştır.

İyilikseverlik; “orda her şey iyilik, güzellik, dostluk üstüne” (M1, s.10), “sizler yaşadıkça çocuklarım ben de yaşıyorum demek” (M3, s.38), “kitap kitap/ sen dostların başında gelen dost” (M4, s.81), “yeryüzünün güneşten önce güneşi/ ışığın aydınlattı içimi/ sevgilerin ölümsüzüyle dolup taşı/ yüreğim/ sen olmasaydın halim kim bilir/ nice olurdu nice (M.4, s.81). Schwartz değerler sınıflandırmasında iyilikseverlik değeri; gerçek arkadaşlık, anlamlı bir hayat ve olgun sevgi alt değeri ile şiirde yer almıştır.

Gelenek; “sizler yaşadıkça çocuklarım/ deha ferah içim/ gök daha geniş, denizler daha geniş/ vatan ya vatan/ vatan sonsuzluktan gelmiş/ sonsuzluğa açılan yol/ vatan siz” (M3, s.38) “ömür boyu dost bildiğim kitap/ seni cüz adıyla tanıdım önce” (M4, s.80). Schwartz değerler sınıflandırmasında gelenek değeri; geleneklere saygılı olma ve dindar olma alt değeri ile şiirde yer almıştır.

Güvenlik “vatan ya vatan/ vatan sonsuzluktan gelmiş” (M3, s.38). Schwartz değerler sınıflandırmasında güvenlik değeri; milli değerlere bağlılık alt değeri ile şiirde yer almıştır.

4.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB Devlet Kitapları) Yer Alan Metinlere Yönelik Bulgular

Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirler ayrıntılı bir biçimde incelenerek metinlerin Schwartz değer sınıflandırmaları yapılmıştır. İncelenen şiirleri listesi Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo-8

Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirler

Temalar	Şiirler
Milli Mücadele ve Atatürk	O Geliyor
Birey ve Toplum	Gurbet
Sanat	Sanat
Milli Kültürümüz	Anadolu Uygarlıkları
Zaman ve Mekan	Geçen Zaman Bursa’da Zaman
Erdemler	Gülü İncetme Gönül
Hak ve Özgürlükler	Özgürlük

4.4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Şiirlerde yer alan değerler nelerdir?” sorusuna yanıt vermek amacı ile sekizinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler incelenmiştir. Bu bölümde yedi tema dokuz şiir yer almaktadır. Şiirlerde yer alan değerler Schwartz değer sınıflandırılmasına göre analiz edilmiştir. Analiz sonucunda şiirde bulunan değer “1” ile belirtilmiştir. Sekizinci sınıf ders kitabında yer alan değerlere ilişkin verilere Tablo 9’de yer verilmiştir.

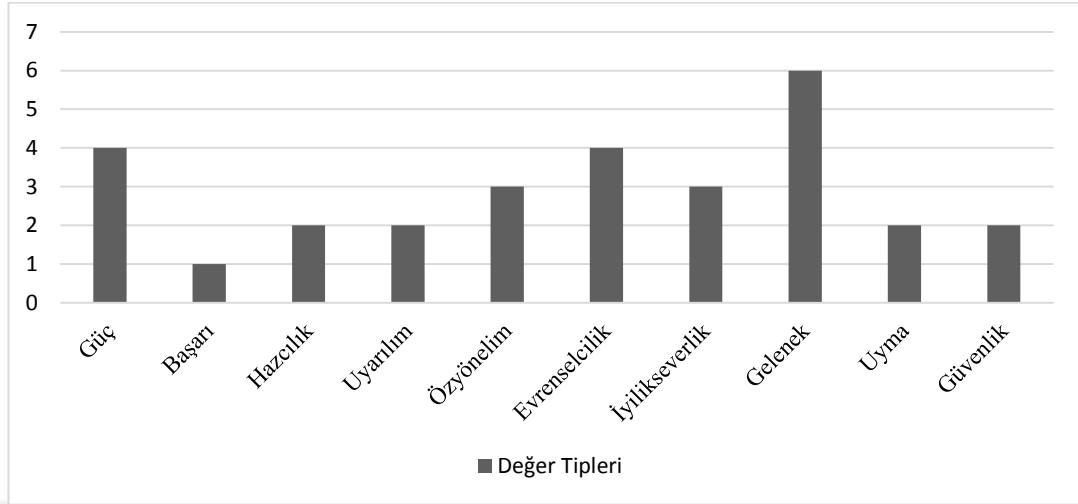
Tablo-9

Sekizinci Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Değerlere Göre İncelenmesine Yönelik Sonuçlar

Değer/Metin	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	Toplam
1. Güç	1		1	1				1	4
2. Başarı						1			1
3. Hazcılık			1			1			2
4. Uyarılım	1		1						2
5. Öz yönelim				1	1			1	3
6. Evrenselcilik	1			1		1		1	4
7. İyilikseverlik					1		1		2
8. Geleneksellik	1		1	1	1	1	1		6
9. Uyuma		1					1		2
10. Güvenlik	1						1		2

4.4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan, “Şiirlerde yer alan değerlerin tiplere göre dağılımı nasıldır?” sorusunun yanıtlanması amacıyla sekizinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler değer türlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sonuçlara göre gelenek 6 şiirde, evrenselcilik ve güç 4 şiirde, öz yönelim 3 şiirde iyilikseverlik, hazcılık, uyarılım uyuma ve güvenlik 2 şiirde başarı ise 1 şiirde yer almıştır. Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerde tespit edilen değer türleri Şekil 4’de yer almaktadır.

Şekil-4 Şiirlerde Yer Alan Değerlerin Tiplere Göre Dağılımı (8. Sınıf)

4.4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Şiirlerde yer alan değerlerin sunuluş biçimi nasıldır?” sorusunu yanıtlamak amacıyla sekizinci sınıf Türkçe ders kitabında şiirlerde yer alan değerler örneklerle ifade edilmiştir. Bu örnekler ve değer sınıflandırmaları şu şekildedir;

Güç; “gizli gizli inleyen her yürek canlanacak/ ateşler püskürecek uyanan volkan gibi” (M1, s.52), “toprağa diz vuruşu, dağ gibi bir zeybeğin” (M3, s.100), “eğer kuvvetim yetse benim/ rıhtıma koşarım yalınayak” (M9, s.231). Schwartz değerler sınıflandırmasında güç değeri; prestij sahibi olmak, güç sahibi olmak alt değerleri ile şiirlerde yer almıştır.

Başarı; “bir zafer müjdesi burada her isim”, “gümüşlü bir fecrin zafer aynası” (M6, s.181). Schwartz değerler sınıflandırmasında başarı değeri; başarılı olmak değeri ile şiirde yer almıştır.

Hazcılık; “biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun/ görüncü bir köylünün kıvrılmayan belini” (M3, s.100), “başındayım sanki bir mucizenin/ su sesi ve kanat şakırtısından/ billur bir avize Bursa’da zaman” (M6, s.182). Schwartz değerler sınıflandırmasında hazcılık değeri; zevk, hayattan tat almak alt değeri ile şiirlerde yer almıştır.

Uyarılım; “gittikçe büyükleşen/ gölgene dikilmekten/ kararlı gözlerimiz/ koş atıl gemi, sana engel olmasın deniz (M1, s.52), “bize heyecan verir, bir parça yeşil çini” (M3, s.100). Schwartz değerler sınıflandırmasında uyarılım değeri; heyecan ve cesur olmak alt değeri ile şiirlerde yer almıştır.

Öz yönelim; “şu karşıki yamaçta dans eden kırlangıçlar/ sanki ezgilerinde gizemli bir efsun var” (M4, s.128), “bırakıp her şeyi nereye gidiyorum? / neler geçmişti aklımdan, nedendi ağladığın, neydi güldüğün/ ah, nasıldı yaşamak” (M5, s.164). Schwartz değerler sınıflandırmasında öz yönelim değeri; merak duyabilmek, özgür olmak ve bağımsız olmak alt değeri ile şiirlerde yer almıştır.

Evrenselcilik; “ak saçlı dalgaları birer birer kes de gel! / kuşlar gibi uç da gel, rüzgar gibi es de gel (M1, s.52), “yüzlerce çeşmenin serinliğinden/ ovanın yeşili göğün mavisi” (M6, s.181), “eğer kuvvetim yetse benim/ kentin bütün çocuklarını alırım evlerinden/ hepsine kiraz çiçeklerinden/ bir çift kanat takarım/ çocuklar havalanır uçarak/ ben de artlarından bakarak/ gülerim” (M9, s.231). Schwartz değerler sınıflandırmasında evrenselcilik değeri; doğayla bütünlük içinde olma, erdemli olma, adalet ve barış ve güzelliklerle dolu bir dünya isteme alt değeri ile şiirlerde yer almıştır.

İyilikseverlik; “az yanımda kal, çocukluğum/ temiz yürekli, uysal çocukluğum (M5, s.164), “çiçeklerle hoş geçin/ balı incitme gönül/ bir küçük meyve için/ dalı incitme gönül (M7, s.195). Schwartz değerler sınıflandırmasında iyilikseverlik değeri; olgun sevgi, anlamlı bir hayat alt değeri ile şiirlerde yer almıştır.

Gelenek; “yıl 1919/ Mayısın on dokuzu/ ufukta duran gemi gitgide yaklaşıyor” (M1, s.52), “sen kubbesinde ince bir mozaik arar da/ gezersin kırk asırlık mabedin içini”, “başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken/ yazılmamış bir destan gibi Anadolu’muz/ arkadaşı, biz bu yolda türküler tuttururken” (M3, s.100), “ben Anadolu’yum, Ana-dolu, dopdolu/ ben Kültepe’yim, ben Alışar, Alaca” (M4, s.128), “çepçevre kaplasın bu ziya, bu renk/ havayı dolduran uhrevi aheng/ bir ilah uykusu olur elbette/ ölüm bu tılsımlı ebediyette” (M6, s.182). Schwartz değerler sınıflandırmasında gelenek değeri; dindar olmak, geleneklere saygı ve bağlılık, dünyevi işlerden el ayak çekmek alt değeri ile şiirlerde yer almıştır.

Uyma; “yalnız annem gibi ol, o ılık sesle” (M2, s.77), “ dokunur gayretine/ karışma hikmetine/ sahibi hürmetine/ kulu incitme gönül (M7, s.191). Schwartz değerler

sınıflandırmasında uyma değeri; itaatkar olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer verme ve kibar olma alt değeri ile şiirlerde yer almıştır.

Güvenlik; “Mevla verince azma/ geri alınca kıзма/ tüten ocağı bozma” (M7, s.191). Schwartz değerler sınıflandırmasında güvenlik değeri aile güvenliği alt değeri ile şiirde yer almıştır.

BÖLÜM V

5 TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2018-2019 yılı eğitim ve öğretim yılında ders kitabı olarak onayladığı ve dağıtımını yaptığı ortaokul (5-8. Sınıf) Türkçe ders kitaplarında bulunan şiirlerin Schwartz değer sınıflandırması bakımından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada 28 şiir metni incelenmiştir.

İnceleme sırasında Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı Türkçe Ders Kitaplarındaki (5- 8. Sınıf) şiir metnlerinin Schwartz değerler sınıflandırması açısından hangi değerleri içerdiği tespit edilmiş ve tespit edilen bu değerlerin türlere göre dağılımı ve şiirlerde sunulmuş biçimi ortaya konulmuştur.

Araştırmanın sonucunda Türkçe ders kitaplarındaki şiir metnlerinde Schwartz'ın on temel güdüsel değeri olan güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik değerleri tespit edilmiştir.

Sayısal veriler incelendiğinde 5. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerde en sık işlenen değer, 8 şiirde de geçen evrenselcilik olduğu bu değeri iyilikseverlik (6 şiirde yer almıştır.) değerinin izlediği; en az görülen değerlerin ise güç, başarı, uyma ve güvenlik olduğu (3 şiirde yer alan) tespit edilmiştir.

6.Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerde en sık işlenen değer, geleneksellik (6 şiirde geçmiştir.) olduğu en az geçen değerlerin ise hazcılık, öz yönelim ve iyilikseverlik olduğu (2 şiirde yer almıştır.) görülmüştür.

7.Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerde en sık işlenen değerlerin öz yönelim ve iyilikseverlik olduğu (3 şiirde geçmiştir.) güç, başarı, hazcılık ve uyma değerlerine ise hiç rastlanmadığı görülmüştür, ayrıca uyarılım ve güvenlik değerleri sadece tek bir şiirde görülmüştür.

8. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan şiirlerde, en sık işlenen değerin geleneksellik olduğu (6 şiirde geçmiştir.) en az işlenen değerlerin ise başarı,

(1 şiirde) hazcılık, uyarılım, uyma ve güvenlik değerleri olduğu (2 şiirde) görülmüştür.

5- 8. Sınıf ders kitaplarındaki şiir metinlerinde en fazla ve en az görülen değerler incelendiğinde kişinin kendisini keşfetmesini, yönetmesini, amaçlarını tespit etmesini, hayattan zevk almasını başarılı, güçlü girişken özgüveni yüksek bir birey olmasını sağlayan güç, başarı hazcılık, uyarılım ve öz yönelim gibi değerlerin özellikle 7. ve 8. sınıf ders kitaplarındaki metinlerde yeterli düzeyde işlenmediği şiirlerdeki değer dağılımının ve sıklığının yetersiz olduğu tespit edilmekte olup bu değerlere daha fazla yer verilmesi gerektiği söylenebilir. Bu konuyla ilgili yapılan birtakım araştırmalar da bu sonucu destekler niteliktedir. 7. Sınıf ders kitaplarında en fazla değer yoğunluğuna sahip metinlerin öykü türüne ait olduğu en az değer yoğunluğunun bulunduğu metin örneklerinden birinin ise şiir metinlerine ait olduğu gözlemlenmiştir. (Ecerkale N., Bayrak Ö., 2018)

Sayısal verilerden hareketle MEB 5, 6, 7 ve 8. Sınıf ders kitaplarında yer alan şiir metinlerinde en fazla işlenen ortak değerlerin iyilikseverlik ve geleneksellik değerleri olduğu görülmüştür. Bir ulusun kendi geleceğini koruması milli birlik ve beraberliğini güçlendirmesi için ulusal kimliğini koruması şarttır. Yardımsever, dürüst, bağışlayıcı, sorumluluk sahibi, kültürüne, geleneklerine bağlı yurttaşlar yetiştirmek ülkemiz için kesinlikle çok önemlidir ancak insanı insan yapan diğer değerlere de kitaplarda yer verilmesinin gerektiği unutulmamalıdır.

Yaşama hazırlanan öğrenciler için okutulacak ders kitaplarında, tüm değerlerin kazandırılabilceği şiir metinlerine yer verilmesi önemlidir. Değer bakımından en zengin şiir metinlerinin 5.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Mustafa Kemal'in Kağnısı ile 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Anadolu ve Vatan Destanı adlı 3 şiirin olduğu tespit edilmiştir. Mustafa Kemal'in Kağnısı metninde haz değeri dışındaki Schwartz' ın diğer tüm değerlerinin şiirde yer aldığı görülmektedir. Anadolu şiirini incelediğimizde de öz yönelim dışındaki diğer değerlerin hepsinin şiirde var olduğu tespit edilmiştir. Son olarak Vatan Destanı metnine bakıldığında uyma değeri dışındaki bütün değerlerin şiirde işlendiği görülmektedir.

5.Sınıf Türkçe ders kitabında en az değer barındıran şiirler 3 değere değinen Çocukluk, Kitabın Serüveni ve Yüksek Evde Oturanın Türküsü şiirleridir. 6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki en az değeri içeren metinler 1 değer içeren Kara Tren, 3 değer içeren Çanakkale Türküsü ve Sevgi Diyen Çağlar Aşar metinleridir. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında toplam 4 şiir metni bulunmaktadır ve bu şiirlerin değerler bakımından pek zengin olduğu pek söylenemez. İçerdiği 2 değer ile en az değer barındıran metin ise Korku metnidir. 8. Sınıf

Türkçe ders kitabında ise en az değer içeren şiirler 1 değerın üzerinde daha çok duran Gurbet metni ile 3 değeri işleyen Özgürlük metnidir.

5, 6, 7 ve 8. Sınıf ders kitaplarında değerklerin sınıflara göre dağılımını incelendiğinde 7. Sınıf hariç diğer tüm sınıflarda sıklığı değışse de Schwartz'ın on temel güdüsel değerkinin yer aldığı görölmektedir ancak 7. Sınıf ders kitabında güç, başarı, hazcılık ve uyma değerklerine rastlanmadığı görölmektedir. Değerklerin aktarımında şiir metnlerinin çok etkili olduğu düşünölürse değerklerin, şiir metnlerine ve sınıflara göre dengeli bir şekilde dağılımının yapılmasının önemli olduğunu söylemek gerekir.

Kitaplardaki şiir metnleri incelendiğinde şiirlerin sınıflara ve temalara göre dağılımının değışiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Bazı temaların şiir sayısı ve içerdığı değerkler bakımından daha zengin olduğu fark edilmiştir. 5. Sınıf ders kitabında 9, 6. Sınıf ders kitabında 7, 7. Sınıf ders kitabında 4 ve 8. Sınıf ders kitabında 9 şiir yer almaktadır. Çocuğa hayal gücünü geliştirme, insanları ve doğayı sevmek, ulusal ve etik değerkleri kazandırma gibi konularda yardım etmede etkili bir araç olan şiirin 5-8. Sınıf tüm Türkçe ders kitaplarında yeterli sayıda yer alması gerekmektedir bu açıdan 7. Sınıf ders kitabındaki şiir sayısı yetersiz görölmektedir. Bu durumla ilgili öğretmenler ders kitabındaki düzyazı metnlerini işlerken yardımcı metin olarak şiirlerden yararlanma yoluna gidebilirler.

Şiir sayılarının temalara göre dağılımına bakıldığında 5. Sınıf ders kitabında birden fazla şiirin yer aldığı tema, Çocuk Dünyası ve Erdemler' dir. (2 şiire yer verilmiştir.) 6. sınıf ders kitabında 4 şiirin yer aldığı Milli Kültürümüz temasıdır. 7. Sınıf ders kitabında iki şiirin yer aldığı Duygular temasıdır. 8.sınıf ders kitabında ise ikişer şiirin yer aldığı Zaman ve Mekân ile Erdemler temalarıdır. Bu araştırma göstermiştir ki ders kitaplarında bazı temalarda birden fazla şiir yer alırken bazı temalarda hiç şiire yer verilmemiştir.

Türkçe kitaplarında yer bulması istenen metinler belirlenirken, metinlerin hem öğrencinin seviyesine uygun olması hem de içerdığı yeni kavramlarla onun anlam dünyasının zenginleştirilmesine aracı olması hedeflenmelidir. (DEMİR C., 2006)

Ders kitaplarında metin belirlemenin özveri gerektiren bir husus olduğu bilinmektedir. Temalara uygun metin seçimi, özellikle de eğlendirici ve öğretici olan çocuğun dil gelişiminde önemli bir yeri bulunan şiirlerin dikkatli seçilmesi önemlidir. Türkçe dersinin genel amaçları, temel beceriler ve dil becerileri bunlarla ilgili amaç ve kazanımlar ve değerkler eğitimi metinler aracılığıyla gerçekleştirildiğinden metin seçerken dil

bilinciyle kaleme alınmış, nitelikli, estetik özelliği bulunan Türkçe eğitiminin hedeflerine uygun eserler seçilmesinin, şiirlere daha fazla yer verilmesinin ve seçilen şiirlerin değerkler açısından zengin olmasının faydalı olacağı düşünölmektedir.

KAYNAKLAR

- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi* 1(1), 7- 18.
- Aksan D. (2006). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, İstanbul: Engin Yayınevi.
- Aktaş Ş. ve Gündüz O. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol H. (2008). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Bolay, S. H. (2007). Aşkın Değerler Buhranı. Editörler: Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati Hökelekli, Şeyma Arslan, Mahmut Zengin. *Değerler ve Eğitimi, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları*, İstanbul.
- Can, Ö. (2008). Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cemiloğlu M. (2004). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, İstanbul: Aktüel.
- Cevizci, A. (2002) . Etiğe Giriş, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (1999). Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin Savaşçı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- DEMİR C, (2006) “Türkçe/Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti”, *Millî Eğitim Dergisi Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı*, S. 169, Ankara, s. 207– 227
- Durmaz R. (2005). Sezai Karakoç’un Estetiği Estetik Değer, IV. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu, Çanakkale.
- Ecerkale N., Bayrak Ö., (2018) *The Journal of international Lingual, Social and Education Sciences*, V:4 N:2
- Kaplan M. (2002). *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları,

- Karababa S. vd, (2010). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin İncelenmesi, 3.Uluslararası Türkçe Kurultayı, İzmir.
- Kıbrıs İ. vd, (2008). Türkçe Öğretimi İlke Yöntem ve Teknikler, Ankara: Maya Akademi.
- Kuşdil, M. E. ,Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikolojisi Dergisi*, Sayı: 45, 56- 79.
- Macit M. ve Soldan U. (2005). Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Makaryk I. R. (ed) (1993), Encyclopedia of Contemporary Literary Theory: Approaches Scholars, Terms, Toronto University Press, Toronto.
- Nas, R. (2004). Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Oğuzkan, F. (2001). Çocuk Edebiyatı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özensel, E.(2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Sancak, Y.(2011). Mevlana'nın Mesnevi Adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73- 88.
- Schwartz, S. H. (2012). An overwive of the schwartz theory of basic values. Online Readings in Phsychology and Culture International Association For Cross-Cultural Phsychology, (11): 3-19.
- Sever S. (1996). Tevfik Fikret ve Çocuk Şiirleri, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 29(1): 41-54.
- Şirin M. (2000). Çocuk Edebiyatı, İstanbul: Kapı Yayınları.

Tahiroğlu, M.(2011). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğa Sevgisi, Temizlik ve Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerlerinin Öğretimi ve Öğrencilerinin Tutumlarının Belirlenmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

TDK (2019). Türkçe sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.

Tür G., Turla A. Okul Öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap, İstanbul, 1999, s.9.

Türk Dünyası Ortak Edebiyatı. (2003). Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, Cilt: II, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Türk Dünyası Ortak Edebiyatı. (2006). Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, Cilt: V, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Uyguner M. (1977). Çocuklar İçin Şiir, *Türk Dili Dergisi*, Sayı 311, Ankara.

Ülken, H. Z. (2001). Bilgi ve Değer. (2. Baskı), Ülken Yayınları, İstanbul.

Yalçın A.ve Aytaş G. (2005). Çocuk Edebiyatı, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Yılar Ö. Ve Turan L. (2010). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Ankara. : Pegem Akademi.

Yılmaz, K.(2006). İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmenlerine Göre Kamu İlköğretim Okullarında Bireysel ve Örgütsel Değerler ve Okul Yöneticilerinin Okullarını Bu Değerlere Göre Yönetme Durumları, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

